

V Ljubljani, v aprilu 1919.

POPOTNIK

PEDAGOŠKI IN ZNANSTVEN LIST.

Letnik XL.

Štev. 4.

V s e b i n a :

Razprave:

1. *Dr. Franc Derganc: William James. (Dalje)* 97
2. *Pav. Fleré: Iz načrta preustrojitve naših ljudskih in meščanskih šol ter učiteljske izobrazbe* 101
3. *H. Solitude — J. Vuga: Gibanje delovne šole v luči realnega nazora. (Konec)* 106
4. *Tone Gaspari: Beseda o telovadbi* 112

Iz šolskega dela:

5. *Fr. Karbaš: Kako poučujem zgodovino v sedanjem času* 114
6. *Regina Gobec: Glasovanje v prvem šolskem letu* 118
7. *Fr. Karbaš: Kako sem ponavljal skladnjo* 121

Razgled:

- A. *Slovstvo: Dr. Bogdan Derč: Dojenček (-é) — Vladimir Levstik: Zapiski Fine Gramontove (Dr. S.). — Mlada Jugoslavija 3. - 4. (F. Kranjc). — Zvonček 1.—2. (-é). — Sokol* 124
- B. *Časopisni vpogled* 125
- C. *To in ono: Psihologija in umetnost poučevanja. — Enotna šola na Švedskem. — Potovalne šole v tujini (F. Kranjc). — Zakon o organizaciji ljudskih tečajev o državljanski vzgoji na Češkem* 126

Last in založba

Zaveze jugoslovanskega učiteljstva.

Tiska „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

Uredništvo „Popotnika“ je prejelo naslednje liste in publikacije:

1. Slovenski učitelj. Glasilo jugoslovanskega krščanskega učiteljstva. — Ljubljana. Leto XX. Štev. 3.
2. Sokol. Glasilo Slov. Sok. Zveze. — Ljubljana. Leto I. Št. 1. in 2.
3. Zvonček. List s podobami za slov. mladino. — Ljubljana. Leto XX. Št. 1. in 2.
4. Mlada Jugoslavija. List za slov. koroško mladino. — Velikovec. 1919. Št. 3. in 4.
5. Napredak. Naučno-pedagoška smotra. — Zagreb. Tečaj LX. Svezak 1.
6. Nastavni Vjesnik. — U Zagrebu. Knjiga XXVII. Svez. 4.—6.
7. Komenský. — V Zabřeze. — Ročník XLVI. Číslo 11. in 12.
8. Časopis učitelek. — Organ ženské ústřední jednoty učitelek v Čechach. — V Čáslavi. Ročník XXVI. Číslo 7.—9.
9. Schaffende Arbeit u. Kunst in der Schule. — Zeitschrift für die praktische Ausgestaltung d. Arbeitsschule und d. Kunsterziehung. — Prag. Jahrg. 7. Heft 4.

Redakcija tega zvezka se je zaključila 31. sušca 1919.

Izšla je brušura:

Novi prejemki aktivnega in upokojenega učiteljstva, vdov in sirot.

Naredba celokupne deželne vlade za Slovenijo
z dne 14. februarja 1919.

Naročila sprejema **Učiteljska tiskarna v Ljubljani,** Frančiškanska ulica šte. 6.

Cena 1 K.

POPOTNIK izhaja 15. dne vsakega meseca v zvezkih in stane na leto 8 K, pol leta 4 K, četr leta 2 K. Posamezni zvezki stanejo 1 K.

Naročnino in reklamacije sprejema „Zavezin“ blagajnik Fr. Luxnar v Kranju — Rokopise je pošiljati na naslov: Pavel Plerè, okr. šolski nadzornik v Ptuj.

== Za uredništvo odgovoren: Anton Sterlekar. ==

DR. FRANC DERGANČ:

WILLIAM JAMES.

Filozof moderne Amerike.

III.

V družbi učenih mož se vname prepir o vodnem sešalcu kitu. Profesor logike se razburi in udari ob mizo: »... tako nelogično mešanje vitalnih principov! Eno bitje, pa naj živi istočasno v dveh sferah, v vodi in v zraku. Gospodje, prirodi se meša...« Tihi teozof se prestraši: »Ne, ne tako hudo, gospod kolega, vaša astralna aura se kar ježi in šviga v rdečih plamenih!«

Previdno izpregovori filozofsko navdahnjen prirodoslovec: »Gospodje, ta iracionalizem prirode zasledujejo filozofi že dolgo časa. Ali ni tudi človek podobna iracionalna dvoživka: s telesom hodi in blodi med trdimi in težkimi predmeti materije, z razumom sanjari in plava v eteričnih sferah duha? Še dalje sega ta iracionalna razpoka skozi človeško prirodo, v duha samega. Pomislite, film spomina sprejema slike od dveh različnih strani: od zunaj iz objektivne prirode in od znotraj iz subjektivne fantazije. Nekritični človek meša oboje, ne razlikuje bistvene razlike izvora; narobe, več veljave in spoštovanja prilaga subjektivnim slikam fantazije. Človeški duh omahuje in bega med dvema različnima svetovoma, med svetom objektivnih in med svetom subjektivnih predstav. Dva različna svetova se pulita za gospodstvo nad ubogim človeškim duhom. Vsa socialna beda, vsi zgodovinski konflikti potekajo iz nekritičnega mešanja obojnih predstav.«

Zadivljeno vzklikne teozof: »Izborno, njegova astralna aura polje v sočni zelenini pomladi. Vse raste, raste v njem... Resnica se bliža!«

»Izborno,« pravi psiholog, »vendar enkrat! Resnično, gospodje, vsa socialna beda in vsi zgodovinski konflikti izvirajo iz tega nesporazuma, iz mešanja objektivnih in subjektivnih predstav. Ko naše šole odpro in izvežbajo ljudstvu kritičen razum, preneha avtomatično polovica bojev. Spoznanje o psihološki resnici, to je ključ do ljudske duše! Resnica ljudstva je — psihološka!«

»Nezmisel!« zarohni kolerični logičar, »do danes priznavamo samo logično resnico. Psihološka resnica, zeleni škrlat, contradictio in ad-

jecto!... Ljudje še danes ne znajo ločiti delavca, dela in pridelka, psihološkega dogodka in logične vsebine!»

»Oprostite, gospod tovariš,« odvrne mehko psiholog, »kam pa spača logika? Ali ni logika le poseben način, kako se duh udejstvuje v gotovem položaju? Vsako udejstvovanje duha pa spada v psihologijo. Logika tvori torej le posebno poglavje psihologije!«

»Še zdaj ne razume, ali noče razumeti, vsako udejstvovanje duha sodi v psihologijo, ne pa način in pridelek tega udejstvovanja. Mišo zida zidar po apriornem načrtu, ki mu ga je predložil učeni arhitekt. Razlikovati moramo vsaj četvero: za delo sposobnega zidarja, nacrt (način stavbe), material in gotovo stavbo!...«

»Pustimo to,« se oglasi boječi teozof, »niti Bolzano in Brentano, niti Husserl in Meinong niso še tega dognali, pa tudi mi danes ne bomo.«

»Nikakor ne odneham,« se razvname psiholog, »psihološka resnica je tako važno noetično odkritje... vsaj kakor iznajdba smodnika. Psihološka resnica izvrši najradikalnejšo revolucijo v imperiju duha! Vprašam samo: Kakšna je otrokova resnica, ali logična ali psihologična? Otrokov razum še ni razvit, ne pozna še logike, njemu je vse resnično, brez kritike resnično, kar mu naslikajo na film spomina starši ali vzgojitelji. Otroku pomeni resnično biti, vedeti = imeti trdno in jasno v spominu. Otroku splohni sposoben logičnega spoznavanja! Enako občan, prirodnjak, neizobražen človek ljudstva, torej ogromna večina ljudi: resnično postane ljudstvo to, kar se mu nazorno, fantastično, skrivnostno, kolikor mogoče nerazumljivo zasidra v spominu, torej tako, da se njegova pozornost in radovednost razgiblje do dna, da se istočasno razburi njegova čustvenost do navdušenja in strasti. Engram psihološke resnice je sposoben stopnjevanja: pomnožena asociacija vtiskov, svetlobni, barvni, dimenzionalni, akustični, olfaktorični efekti, kombinacija telesnomotoričnih in jezičnomotoričnih engramov, razdraženje vitalnih refleksov spola in gladu (kult grškega Dioniza), istočasno izvajanje engrama na velikem številu zbranih ljudi — tako umetno kombiniran engram pomeni otroku in ljudstvu višek resničnosti, ker pretrese človeški organizem do zadnje celice. Možnost pluralne asociacije se pomnoži z vsakim napredkom moderne tehnike in psihologije. Psihološka, z novimi pretresljivimi asociacijami pomnožena resnica izpodrine igraje staro, naivno in primitivno zasidrano psihološko resnico. V boju idej zmaga le tista, ki se globlje in mnogoličneje psihološko zasidra. Gospodje, to je skrivnostni patent vseh uspešnih pedagogov in demagogov. Znanost o psihološki indukciji resnice se imenuje psihoplastika, psihagogika. Drugi ji pravijo tudi sugestija, fascinacija, hipnoza...«

»Vsaka ideja zmaga le z orožjem psihološke indukcije,« mu seže v besedo kulturni zgodovinar, »psihološka indukcija je najnevarnejše

orožje. Gorje državi, ki ne konfiscira tega orožja in ga prepušča v svobodno uporabo brezvestnim, egoističnim spekulantom, ki ljudstvo dušno in telesno izkoriščajo!»

»Gospod psiholog« vpraša logičar, »ali ste premislili praktične posledice? Vi zagovarjate dvojno resnico: logično za voditelje ljudstva, psihološko za ljudstvo samo. Kje je potem demokratizem?«

»Dvojno resnico, dualizem resnice sta učila že Averroës in Matmonides v srednjem veku,« razlaga kulturni zgodovinar, »in stari filozofi so učili esoterično in eksoterično resnico.«

»Veste, kaj je pravzaprav psihološka resnica?« nadaljuje logičar. »Resnica brutalne sile, resnica batine. Komur podeli država pravico batine, tisti vtepa ljudstvu po metodi psihoplastike za resnico to, kar hoče, kar služi njegovim interesom.«

»Kakor vtepa v Indiji kasta bramanskih duhovnikov ljudstvu stvari, ki značijo negacijo razuma in logike. Za dokaz te psihološke resnice se bramanski duhovniki celo trpinčijo in sežigajo«, dostavi kulturni zgodovinar.

»Da ne poreče kdo, da znamo šteti samo do dve«, se javi ironično nov govornik, »štejmo dalje, ker je dualizem samo začetek pluralizma. Zdaj imamo že štiri resnice: logično in psihološko, brutalno (resnico moči) in psihopatično (bramanizma in budizma)«.

»Logična resnica se deli zopet v materialno in formalno«.

»Po izvoru imamo avturgično in alurgično, objektivno in subjektivno resnico, če se opira na objektivne ali subjektivne predstave; dalje apriorno in genetično (humanistično) resnico«.

»Koliko vrst resnice je že to? Jaz poznam še aktualno ali biološko resnico, to je tisto, ki največ velja v sedanji fazi kulturne zgodovine. Doba materializma in razrednih bojov proglašča za resnico samo to, kar je koristno in praktično. V svetovni vojni smo posneli iz vojnih poročil, da je najkoristnejša stvar — laž, da je torej laž — najvišja resnica, ker je služila za zadnjo oporo propadajočim vladarjem. In koliko drugih laži in iluzij se še prodaja ljudstvu za resnico, ker koristijo osebi, stanu ali stranki!«

»Navrzimo še sintentično, oziroma eklektično resnico, kakor jo goji na pr. bramanizem, ki združuje istočasno psihološko, nasilno in psihopatično resnico, izvirajočo iz pretirane askeze degeneriranega dekadenta. Katera resnica je torej prava?«

»Ignoramus, ignorabimus!« odgovori materialist Du Bois-Reymondovega žiga.

»Ignoro, sed novero!« ga zavrne optimistični noturist-vivist.

Ker bi bil celoten opis navedene polemike prirodoslovcev in filozofov preobširen in premučen, navajamo samo nje končni rezultat: z bese-

do »resnica« označujemo dvoje, ali produkt svojega spoznanja, izražene v mislih in pojmi, torej soglas predstave s predmetom ali pa predmet spoznavanja sam. Nelogično je umevati v resnici predmet sam, ker zavzema predmet napram razumu stališče skritega predmeta, ki ga duh s pomočjo razuma stoprav odkriva. Kar pa je še prikrito, ali samo deloma odkrito, tega ne moremo imenovati resnico. Človeška resnica ni apriorno in izvršeno dejstvo, ampak le dana naloga, ki jo izvrše v sotrudnem spoznavanju bodoča tisočletja. Če govorimo o resničnosti predmeta, si le mislimo, da je, da biva, predmetna resnica izraža samo njega eksistenco (bitnost), ki jo v rastočem spoznanju duh odkriva in razlaga. Edino pravilno je torej označevati z resnico rastoči, nastojni in razvojni pridelek spoznavnosti (razuma). Izkustva o sotrudno rastoči resnici nam podaja genetična noetika ali noturizem (noetični futurizem), ki ugotavlja:

1. da je naš razum nastojna in razvojna funkcija (logogenetična teza);
2. da je naše spoznanje, da so naši pojmi (ideje) rastoče, nastojne in razvojne količine (ideogenetična teza);
3. da so pojmi sotrudno, po sodelovanju vseh časov in mislečih oseb nastajajoče količine (singenetična teza).

Stališče noturizma osvetljujejo posebno jasno doslejšnji filozofski nazori o resnici. Dogmatizem (racionalizem) uči, da nam je resnica v obliki gotovih idej (kategorij) dana a priori, od večnosti, da naš razum pri stvaritvi resnice ne sodeluje aktivno, ampak jo samo pasivno sprejema, od večnosti gotovo in neizpremenljivo. Skepticizem ne priznava večnih, apriornih resnic in trdi celo, da človeški razum sploh nima sposobnosti resničnega spoznanja. Noturizem posreduje in pripravlja kompromis: z dogmatizmom priznava sposobnost objektivnega spoznanja, razlikuje se le po času, dogmatizem išče resnico v preteklosti, a noturizem v bodočnosti, dogmatizem zatrjuje, da smo resnico že spoznali, a noturizem dokazuje, da jo le polagoma in deloma spoznavamo, da jo popolnoma spoznamo stoprav v bodočnosti. S skepticizmom soglašata noturizem v trditvi, da ne poznamo popolne resnice, a da jo bomo poznali (ignoro, sed novero), kar pa skepticizem (agnosticizem, pozitivizem) zanikava.

Noturizem izpreminja stališče človeka napram narodi in ustvarja nov temperament; dogmatizem ga vklepa v verige ponižnega pasivnega sužnja, ki čaka samo na višji ukaz od zunaj, skepticizem vzgaja ciničen, brutalno egoističen materializem. Noturizem proglašata aktivno svobodo in ustvarno moč človeka, pozivlja k sotrudnemu delu celokupno človeštvo, zakaj vsa njegova usoda je odvisna od lastne aktivnosti. Ker je resnica samo dana naloga, zahteva noturizem posebno, avtonomno organizacijo za izsledovanje resnice. (Dalje prih.)

PAV. FLERE:

IZ NAČRTA PREUSTROJITVE NAŠIH LJUDSKIH IN MEŠČANSKIH ŠOL TER UČITELJSKE IZ- OBRAZBE.

Pri višjem šolskem svetu v Ljubljani se je osnovala anketa za preustrojitev ljudskega in meščanskega šolstva, srednjega šolstva in vseučiliška anketa. Nas zanima predvsem prva anketa in zato poročamo o tej in o njenem delu. Prvo svojo sejo je imela dne 6. marca t. l. Na tej in na naslednjih, ki jih je bilo dosihmal po več vsaki teden, je ugotovila reformna načela in jih izvedla že tudi v podrobnostih. O podrobni organizaciji se v anketi razpravlja na podlagi načrta, ki ga je priredil Zavezin odsek za preustrojitev šolstva. V velikih potezah izraženo, naj se preustroji naše današnje ljudsko in meščansko šolstvo po naslednjem načelu:

a) Šolska organizacija. Vsaka osnovna (t. j. dosedanja ljudska) šola obsegaj dve učni stopnji in sicer nižjo in višjo učno stopnjo. Namen nižji učni stopnji je, da dá v okviru splošnega šolstva vsem otrokom v narodu z vzgojo in s poukom trdni in široki skupni temelj za občo in za nadaljno šolsko izobrazbo. Višja učna stopnja pa naj nudi v okvirju šolstva višjo splošno izobrazbo, oziraje se posebno na potrebe državijskega življenja; zato prihaja na tej stopnji poleg stvarno-formalnega pouka v ospredje pouk v realijah kot strokah in da pouku lahko povdarek narodno-gospodarsko okrožje.

Da pa je mogoče urediti na vsaki šoli, tudi na taki z najnižje določenim številom otrok, obe učni stopnji, se uredi vse osnovno šolstvo tako, da dobi vsaka dosedanja šolska kategorija še po en nov razred; tako, da stopi na mesto sedanjih enorazrednic dvorazrednica, ki obsegaj eno nižjo in eno višjo učno stopnjo, na mesto sedanje dvorazrednice trirazredna šola z dvema nižjima in z eno višjo učno stopnjo, sedanja trirazrednica obsegaj po načrtu tri razrede nižje in en razred višje učne stopnje itd. Zgornja štiri leta sedanjih osemrazrednic pa tvorijo samostojno strokovno osnovno (današnje meščansko) šolo. Razporeditev z obsegom šolskih let bi bila po tem načrtu sledeča: (Glej tabelo na naslednji strani!)

Na vsaki šoli obsegaj nižja stopnja snovno isto učno snov kakor je predpisana za štiri razrede nižje stopnje polno organizirane osnovne šole (poslednji tip zgoraj). Ker pa se ta snov na nižeorganizovanih šolah ne dá doseči v istem času kakor na višeorganizovanih, zato se določa za nižjo stopnjo na prvih po 5 let, t. j. otroci naj predelajo na prvih v petih letih isto snov kakor na drugih v štirih letih. V koliko pa naj do-

sega višja stopnja nižje organizovanih šol učni smoter samostojne strokovne osnovne šole, določajo učni načrti.

Sedanja kategorija	P o n a č r t u	
	nižja učna stopnja obsega	višja učna stopnja obsega
enorazrednica	1., 2., 3., 4. in 5. šolsko leto v 3 oddelkih (1. razred)	6., 7. in 8. šolsko leto v 2 oddelkih
dvorazrednica	1. in 2. šolsko leto v prvem razredu, 3., 4. in 5. § 1. v drugem razredu v oddelkih	6., 7. in 8. šolsko leto v 2 oddelkih
trirazrednica	1., 2. in 3., 4. in 5. šolsko leto v 3 razredih	6., 7. in 8. šolsko leto v 2 oddelkih
štirirazrednica	1., 2., 3. in 4. šolsko leto v 3 razredih	5. in 6., 7. in 8. šolsko leto v 2 razredih
petrazrednica	1., 2., 3. in 4. šolsko leto v 4 razredih	5. in 6., 7. in 8. šolsko leto v 2 razredih
šestrazrednica	1., 2., 3. in 4. šolsko leto v 4 razredih	5., 6., 7. in 8. šolsko leto v 3 razredih
sedemrazrednica	1., 2., 3. in 4. šolsko leto v 4 razredih	5., 6., 7. in 8. šolsko leto v 4 razredih
osemrazrednica	1., 2., 3. in 4. šolsko leto v 4 razredih	strokovna osnovna šola

Vsa organizacija je odvisna od števila učencev, vsekakor pa ostane prva kategorija ob vsakem številu otrok na šoli.

Učni predmeti za osnovno šolstvo so se določili isti kot so bili (razen nemščine) dosedaj, pomnože se za enostavno knjigovodstvo in pridružijo se tudi deška ročna dela za dečke obligatno kakor so ženska ročna dela za deklice; pouk v realijah in v računstvu se mora ozirati na narodnogospodarske razmere.

b) Šolska obveznost. Vsak normalno razviti otrok mora začeti hoditi v osnovno šolo v starosti med 6. in 7. starostnim letom, in sicer z dopolnjenim 6. lahko vstopi tisti, ki dopolni 7. leto najpozneje šest mesecev po začetku dotičnega šolskega leta. Z resolucijo se je glede začetka šolskega leta sklenilo predlagati, da se po vseh šolah prestavi ta začetek na pomlad.

c) Vzdrževanje in ustanavljanje osnovnih in strokovno osnovnih šol. Vse osnovno šolstvo vzdržuje (v vsakem oziru) država; dovoljuje pa se tudi ustanavljanje zasebnih šol, če odgovarjajo gotovim pogojem.

Ustanoviti pa je dolžna država osnovno šolo povsod, kjer je v okrožju 3 km, kjer mora stati šola, vsaj 40 šoloobveznih otrok. Pri posebno uvaževanja vrednih razmerah (slučajih) pri manjšem številu otrok. Vsaka šola mora imeti svoj šolski okoliš. Tega določi okrajni šolski svet, oziraje se pri tem na krajevne razmere (pota, vode, hribovit svet i. dr.).

V goratih krajih, kjer v določenem okrožju ni dovoljnega števila šoloobveznih otrok in je tem otrokom vsled oddaljenosti in neugodnih potov otežkočen redni obisk kake šole, se ustanove potovalne šole. Na teh potovalnih šolah poučujejo potovalni učitelji (učiteljice). Vsakemu takemu učitelju so pridružene dve ali tri take šole. Na vsaki poučuje letno dvakrat po 10—6 tednov. Učni načrti se morajo temu času primerno prikrojiti.

Za vsako potovalno šolo se mora pripraviti primerna učna soba, za potovalnega učitelja pa stanovanjska soba; skrbeti se mora tudi, da se more primerno prehraniti.

Strokovna osnovna šola se ustanovi povsod tam, kjer je dosti otrok za popolno osemrazrednico; sme pa se ustanoviti tudi tam, kjer ljudstvo želi imeti tako šolo, po možnosti pa bodi v vsakem šolskem okraju najmanj ena.

Kje in kedaj se ustanove vzgojevalni zavodi za abnormalne, za нравno pokvarjene otroke, kakor tudi za otroke v predšolski dobi in nadaljevalni tečajji za šoli odraslo mladino, se uredi zakonodajnim potom.

Pri ustanavljanju šol in tečajev je gledati na to, da se vsi otroci poučujejo v svojem materinskem jeziku; a tudi na manjšinskih šolah je slovenščina (srbohrvaščina) obvezen učni predmet.

č) Učiteljska izobrazba se je obravnavala načelno in za prehodno dobo. Načelno se zahteva obvezna visokošolska izobrazba vsega učiteljstva osnovnih in strokovnih osnovnih šol po definitivni ureditvi šolstva in ko bo najnujnejša potreba naroda po učiteljstvu izpolnjena, in sicer:

a) Višjo strokovno in pedagoško izobrazbo podeljujejo bodočim učiteljem po dovršenem učiteljišču dveletne pedagoške koedukacijske visoke šole z lastno samoupravo, svobodo učenja, knjižnico in znanstvenimi zavodi za eksperimentalno psihologijo in pedagogiko.

Razen zgodovine pedagogike in filozofije se razlaga tu podrobno in temeljito o vseh smereh telesne in duševne vzgoje, o psihologiji, pedopsihologiji, pedopatologiji, o otroški higieni in otroškemu skrbstvu, o splošni pedagogiki in didaktiki psameznih predmetov, o temeljnih bioloških, pravnih in narodno-gospodarskih vednostih, slednjič o šolski organizaciji, zakonodaji in šolski upravi.

Hospitacije in poizkusi kandidatov se vrše na šolah raznih tipov, ki so v kraju, kjer je sedež vseučilišča.

b) Za izobrazbo učiteljstva osnovnih strokovnih šol se osnujejo razen dveletne pedagoške visoke šole še letni tečaji na filozofski fakulteti na vseučilišču in na tehniki ali na umetnostni akademiji.

1.) Za prehodno dobo se vrši učiteljska izobrazba na učiteljišču, ki se razširi na 5 razredov in naj nudi gojencem popolno teoretično in praktično izobrazbo za pouk na osnovnih (= ljudskih) šolah. Vsak obsolvent učiteljišča ima pravico vstopiti na vseučilišče.

2.) Za sprejem v I. razred učiteljišča se zahtevajo z uspehom dovršeni 4 razredi srednje šole ali dovršena štiri-razredna strokovna osnovna (= meščanska) šola brez sprejemnega izpita. — Za druge lahko dovoli v uvaževanja vrednih slučajih učiteljski zbor učiteljišča tudi sprejemni izpit, če prosilec v tistem solnčnem letu dopolni 15. starostno leto. — Pripravljalni razredi se odpravijo.

V I. razred se more sprejeti največ 35 gojencev (gojenk); če jih je več, se mora otvoriti vzporednica. Po končanem 1. tečaju ima učiteljski zbor pravico, da nesposobnim gojencem (gojenkam) zabrani nadaljnje posečanje šole. Če bi bilo v višjih posameznih razredih nad 30 gojencev (gojenk), se mora otvoriti k vsakemu takemu razredu vzporednica.

3.) Učni predmeti na učiteljiščih so:

verouk;

pedagogika: vzgojeslovje in dušeslovje, logika in didaktika ter zgodovina vzgoje in pouka, pedagoška praksa z ozirom na mladinsko skrbstvo; (dušeslovje s posebnim ozirom na mladinoslovje);

metodika in praksa pouka;

učni jezik (slovenščina in srbohrvaščina);

francoščina;

zemljepisje z upoštevanjem geologije;

zgodovina in ustavoznanstvo;

matematika z enostavnim knjigovodstvom;

prirodoslovje z vajami;

prirodopisje z vajami;

obče zdravstvo z upoštevanjem otroškega zdravstva in alkoholizma;

prostoročno risanje;

geometrijsko risanje;

lepomisje

stenografija;

telovadba in druge telesne vaje;

glasba, in sicer petje ter gosli (z možnostjo oprostivte);

Na moških učiteljiščih se poučuje razentega kmetijstvo v zvezi z narodnim gospodarstvom in moška ročna dela; na ženskih učiteljiščih o gospodinjstvu in o kuhi, ženska ročna dela ter higiena dojenca s praktičnimi vajami v otroški bolnici.

Tem predmetom se neobvezno pridruži učenje živih tujih jezikov (manjšinski jeziki relativno obligatno), pouk v dvostavnem knjigovodstvu, v strojepisju, v govorništvu (zadnje lahko združeno z učnim jezikom).

4.) Obseg obče učne snovi odgovarjaj obsegu učne snovi višjih razredov srednjih šol.

5.) Praktično izobrazbo dobivajo gojenci v vadnicah. Vadnica je del učiteljišča in je z učiteljiščem vred pod vodstvom ravnatelja. Vadnice so enake štirim samostojnim letnikom osnovne šole. V nobenem razredu ne sme biti več kot 36 otrok. Hospitacije in poizkusi kandidatov se vrše tudi na drugih osnovnih in strokovnih osnovnih šolah.

6.) Usposobljenostni izpiti odpadejo. Vsak učitelj postane po dveh letih zadovoljivega službovanja v službi definitiven.

7.) Kandidat, ki hoče biti učitelj na strokovni osnovni šoli, more dobiti to usposobljenost po triletnem službovanju s posebnim izpitem. Priprava na izpit se vrši tudi v posebnih tečajih pri učiteljišču. Obseg snovi za tečaje in izpite določajo posebni predpisi.

8.) Učiteljski zbor na učiteljiščih sestoji iz takih učiteljev, ki imajo popolno akademično izobrazbo in so z uspehom obiskovali eno leto pedagoški seminar. Na vadnicah morejo biti nastavljeni učitelji z izpitom za strokovne osnovne šole, ki so z uspehom poučevali najmanj pet let na raznih osnovnih šolah in so izvrstni metodiki. Učitelji na vadnicah so v gmotnem in pravnem oziru enakoveljavni člani učiteljskega zbora na učiteljišču.

9.) Otroški vrtci se z učiteljišč odpravijo, vse ukrepe glede teh in njih voditeljic naj izda poverjeništvo za socialno skrbstvo skupno s poverjeništvom za uk in bogočastje; pač pa naj se otvorijo na ženskih učiteljiščih industrialni tečajji, v katerih se bodo vzgajale in izobraževale bodoče učiteljice ženskih ročnih del.

10.) Podrobnejša določila o organizaciji učiteljske izobrazbe se izdajo naredbenim potom; normalne učne načrte, kakor tudi šolski in učni red za učiteljišča izdelajo strokovnjaki, vzeti iz vrst učiteljstva teh šol.

H. SOLITUDE (Moravsko):

GIBANJE DELOVNE ŠOLE V LUČI REALNEGA NAZORA.

(Prevel J. Vuga.)

(Dalje in konec.)

Pridevnik »delovna« zatorej ni le pojem za samodelavnost, temveč tudi pojem za odločnost volje, ki kaže, da je samorastlo hotenje prešinilo in napojilo vso dejavnost.

»Delovna šola torej ni samo upodabljalna šola, odločena od drugih predmetov in nauk, nego le način, v katerem se sploh pojavlja in spaja pouk (event. tudi primerno dopolnjen z ročnim delom). Svoj izraz dobiva ta šola zlasti v svobodnem, samostojnem prizadevanju učenca, ki sta mu učiteljev nasvet in njegova pomoč na roko, da zbudjata samodejalnost.

Delovna šola voljne samodejalnosti ne najde nasprotnikov; vsi, ki so se bavili z nalogo današnje šole in z nalogo šole bodočnosti, so dospeli do podobnih analognih oblik; vsi učitelji, ki jim poklic ni postal golo rokodelstvo, se trudijo, da prilagodijo svojo dnevno prakso podobnemu pojmovanju, ipak ne morejo doseči brezhibnega uresničenja; njihov cilj obtiči vedno v nejasnem, pojavljajo se dvomi; negotovost; sčasoma opuščajo vero v uspeh ter postajajo žrtve ideala.

Umetnost vzgajanja in poučevanja ne trpi trdega zapovedovanja in ostrih povelj. Ta umetnost obstoja v ureditvi raznih tipičnih komponent, pri katerih se rezultante ne analizirajo lahko: tu je treba določiti ali omejiti smoter; tam izzvati odločitev; dati podnet za razrešitev; voliti ali izmišljati sredstva, kolikor jih ne daje otroška iznajdljivost sama; razporejati metodično in ekonomično izvoljena sredstva in jih primerno izrabljati; kritično primerjati rezultate in vzpostavljeni cilj; obnavljati podnete, kadar preti nevarnost, da otroci izgubé notranjo zvezo ali da obtičé v zunanjem poteku dela itd. Vsaka komponenta za ta potek dela je didaktičen problem v miniaturi. Učitelj stopa v ozadje; njegovo delo se prilagodi delu, samodejalnosti učenčevi.

Vsaka ura pa ne bo ura, ki bi rodila uspeh; ne najde vsaka obilice podnetov in pogojev; tudi ne bo mogoče vsakega nagiba izrabiti v vseh strokah; treba je pomniti, da »pride čas, ko vpraša zima, kaj si delal poleti« — pride nadzornik-življenje in vpraša, kaj si položil pozitivnega otrokom v dušo. Znanja in spretnosti, ki jih zahteva življenje, so neusmiljene zahteve, ki terjajo neizprosno svoj davek.

•

Po prevdarnem ekonomskem premisleku pa je podjetnemu učitelju mogoče, da se loti novega dela, da poizkusi nova pota, okusi novega

vina. Mnog pouk je že oživel po vzhajajoči klijoči misli, popravil je marsikako nasilje in marsikateri še najde svojega stvaritelja in osvoboditelja. Mnogo rojenih učiteljev se je sčasoma zelo približalo svojemu idealnemu smotru, dasi niso mogli povedati, kako; a vodilna misel jim je bila: edino prosta duševna samodejalnost. V večini slučajev pa se je vsaka res reformna šola ustavila na mestu, doseženem z obojestranskimi kompromisi: svoboda samostojnega pridobivanja zaznav se je sporazumela z nujnostjo pouka v strokah, ki sicer ne zbuja naravnega zanimanja, ki pa so stvarno za življenje prepotrebne. Če se naši dobi posreči uresničenje reforme, si pridobi to historično zaslugo, da odpre mladim dušam usta ter jim da svobodo; treba je le, da nadomesti absolutizem avtoritete s konstitucijsko monarhijo volje in razuma.

Delovna šola je šolsko organiziran pouk, kjer razvijajoči se otrok določa smer, v kateri naj se po zbuditvi zanimanja predela učna snov; snov pa se predelajle v tej meri, kolikor dovoljujejo samostojne, vedno modro obrezane in podpirane otroške sile. Pri »delovnem« pouku je osvajanje učne snovi vsled delujoče volje za nadaljni plodni razvoj. Ročna dela se priporočajo, ni pa treba, da se stavijo v ospredje ter si zagotavljajo posebne privilegije.

*

Omenjenim štirim oblikam (in sploh vsaki obliki) delovne šole se pridruži lahko še tip delovne šole, ki je organizirana in navdana z duhom delovne skupnosti. Ni treba, da pouk brezpogojno obsegaj tudi ročna dela; i duševno delo se lahko podredi načelu kolektivizma. Tudi ni treba, da šola bodočnosti legitimira samotvorno in samostojno delo; duh skupnosti ne izključuje niti poslušnosti k avtoriteti niti pripravljenosti za podreditev svoje lastne volje tuji volji, kakor tudi ne dejavnosti vsled tuje izpodbude, najsí že izhaja ta od učitelja, od součenca ali od laškega tujca, če je ta izpodbuda le sposobna, da podžge otrokove notranje sile.

Tako delovno skupnost vidimo v duševni poglobitvi današnje šole, če se samodelavne otroške sile v njej zlivajo v tok, ki doseže kot izraz mase, ogrevan z navdušenjem in skupnim delom, svoj cilj lažje nego prizadevanje osamljenega in zaprtega individua.

Šola (razred) se nam pojavlja kot enota družabne naprave, kjer so člani osebnosti, različno obdarjene s talenti. Osebnostno razmerje med učiteljem in učenci stopa režiserski v ozadje; da si omogoči šola redno in sistematično delo, nastaja potreba svobodne organizacije. V to svrho se ustanove lahko različne »šolske občine«, od absolutne učiteljeve samovlade, kjer učitelj sam govori, vodi, zapoveduje in dela, kjer sam »vse ve« in stoji kot živ zakon nasproti pasivni masi otrok, pa do popolne

ljudovlade in samouprave, v kateri učiteljeva avtoriteta ne velja več kot glas enega najmanjših.

Če primerjamo te skrajne možnosti, je prva uredba podobna strogemu prirodnemu redu stare zadruge, druga pa logičnemu redu razumskega združenja, ki je nastalo iz nujnosti prostovoljnega reda. Tako postaja šola sociološka tvorba, v kateri je delovni duh splošno priznan zakon. Težišče tu ni v načinu dela, temveč v metodi, t. j. v skupni obliki dela; jedro misli je zdravo in plemenito, kakor kaže analogija iz življenja in iz intuicije. Vprašanje pa je, ali najde tudi pogoje za uresničenje.

Če pobija individualizem organizacijsko načelo razrednega pouka in drobi razred v samoupravne poedince in s tem tudi zelo poraznoteri delo; če izpreminja skupni pouk v poedinčevo delo in povzdiguje delo posameznika ter končuje z npravno upravičeno, zdravo sebičnostjo otroka, tedaj nasprotno socializem zasužnjuje in potaplja interese posameznika v vsakdanji množini in enolični splošnosti, uničuje zavets npravne odgovornosti in ga sili, da izgine v brezbarvnem in brezobzirnem, vse izenačujočem kolektivizmu. Tako pa se zdi, da si delovna šola kot šola z zahtevo po samodelavnosti in samostojnosti volje in kot tvorba delovne skupnosti s svojimi cilji nasprotuje; in vendar moramo najti pota, ki bi omogočila zvezo in kombinacijo obeh dej. Tako pridemo do novega kompliciranega kompromisa po sporazumu med dosledno negovanim individualizmom in dosledno vršenim socializmom.

*

Poizkusili smo karakterizirati in zaznamovati samo glavne predloge reformne šole, kakor smo jih opažali v slovstvu in v praksi. Kateri izmed teh predlogov zmaga in se uresniči, prosto ali kombinirano, je odvisno od volje odločilnih slojev civilizacije. Kakor pa sem že omenil, ni videti, da bi beseda skoro meso postala... Zakonodajca sicer lahko prisili šolo do gotovih oblik ter stori šolstvu nasilje v upravi in raznotraj, a ne za trajno; narodi končno opazijo in spoznajo razliko med življenjem in vsiljenimi šolskimi smotri ter puhlimi šolskimi rezultati ter si s protitlakom izsilijo novih reform. A ker se s tem izgublja mnogo časa in energije ter se tako zadržuje napredek, bi želeli, naj bi bila organizacija šolstva res v rokah mislecev, v rokah modre vede, ne pa v rokah ošabne in nadute birokracije. Ne verujte, da se v kulturi ali civilizaciji godi kaj samovoljno! Ali je mogoče tu monistično istovetiti materijo in energijo? Rekel bi, da velja tudi tukaj stari Harweyev izrek »omne vivum (animal) ex ovo« — vse ima svoj vzrok in brez njega se ne izvrši ničesar. Kar se vrši, bo izvršeno, kar se je opustilo, bo nestorjeno. Ljudje so nositelji idej, ki nekoč praktično izvrše svoj vpliv na zakonodajalca; če je ta mož na svo-

jem mestu, občuti že iz pihljajočih sap vso potrebo ter ji gre sam naproti. Kakor velja to v splošnem, velja tudi v posebnem in velja tudi za reforme v šolstvu. Če se torej nič ne zgodi brez vzroka, bo odvisno od družbe (naroda), v kateri smeri se reforma evolucijsko razvije in uresniči, t. j. v katero smer pojde večina idejnih nositeljev. In ti postanejo voditelji ostale, manj razsodne množice in njih volja bo rezultat kritičnega raziskovanja.

Če hočemo, da je uresničenje kakega reformnega predloga upravičeno in smotreno, ga moramo presoditi s treh strani:

prvič s stališča vzgojnega ideala (nравne vrednosti končnega vzgojnega smotra),

drugič s stališča psihologije (logične naravnosti in izvršitvene možnosti),

tretjič s stališča ekonomije (rentabilitete) t. j. končno je treba presoditi, ali je načrt, dasi je po svoji vrednosti opravičen in dasi je v službi vzgoje in šole psihološko mogoč in tehnično izvedljiv, res tudi z ozirom na način šolske in vzgojne izvedbe preprost, izdaten in ekonomičen.

To presojanje pa nalaga dvoje: psihološko razjasnitev in pedagoško presojo izprememb duševnega razvoja. Pritem moramo priznavati tudi možnost pedagoškega fatalizma, ki že vnaprej določa otrokov razvoj in spremlja otrokovo bodočnost; vzgoja izobrazj lahko le to, kar je tu pozitivno, ne more pa ustvariti, česar tu ni: največ kar more storiti, je, da uduši pojave podedovanih lastnosti. Nehoté vstaja tudi tu misel monističnega svetovnega naziranja. Tudi za duševni razvoj velja zakon o ohranitvi energije: duševnih zakladov ni mogoče uničiti niti jih iz nič ustvariti. Nasproti temu se seveda povdarjajo pojavi naglih notranjih izprememb in počasnih preporodov, ki vzgojo lahko ali radikalno ogrožajo ali pa nadebudno podpro. Po dosedanjem stanju našega znanja torej lahko rečemo: pedagoški fatalizem je mogoč, vobče skoro zelo verjeten, toda nikakor splošen.

Če hočemo preiskovati katero izmed reform, si moramo biti predvsem na jasnem, kako bo vplivala na deco in mladino sploh, kake ljudi dobimo po uvedbi reforme in h kateremu vzgojnemu smotru hitimo nehoté, t. j. nekako samovoljno. In če storimo tako z načrti šole, ki hoče vzgajati k dejanjem, dospemo k mučnemu prepričanju, da se neizenačenja in nasprotja današnje kulture, oziroma civilizacije zrcalijo tudi v ciljnih današnje splošne vzgoje; kakor v vsej naši civilizaciji tako tudi v reformnem šolskem gibanju naloga sinteze nanovo predlaganih načrtov ni zrela in čaka svoje razrešitve. Saj nam še ni jasen vodilni motiv, ni nam jasen ideal človeka kot predstavitelja kulture. Častivredni ljudje bolešno čutijo v današnjih zmešnjavah potrebo po čistem, visokem in splešnem

idealu vzgoje, čutijo pomanjkanje jasnega in trdnega življenjskega cilja sploh. Pač imamo fevdalno, demokratsko, egoistično, altruistično, materialistično, vojaško, pietistično, samostansko (asketsko), filantropsko, vsečloveško, monistično . . . vzgojo; imamo kulturo sile in moči (bojevnosti), humanistično, estetično, erotično, versko kulturo, imamo kulturo sporta, dela, razuma, pravice — klasično, univerzalno, pacifično vzgojo — torej p i s a n o izbiro! A dokler se ne prerodimo npravno in kulturno, se ne bomo mogli združiti niti v idealu vzgoje in tako dolgo ostanejo vse reforme preteklosti in sedanjosti samo razcepljeni in fragmentni poizkusi. Brez dvoma ima današnja doba pravico, da si postavi nov ideal človeka, ki naj predstavlja cvet novodobne izobrazbe, ki bodi slika njenih struj in stremljenj. Kakor kažejo reformna gibanja, hoče to pravico tudi uporabiti ter skuša postaviti za vzgojo jasen in trden smoter. A sigurno je le to, da ne le šola, nego vse naše žitje tipa in išče v kvasu dobe za ravnotežjem med preteklostjo in sedanjostjo, za katero ravnotežje naj bodo vzgojeni dediči in sinovi sedanjosti.

Na podlagi tega spoznanja pa moramo odklanjati delovno šolo, ki bodi samo mehanična delavnica, ali pa šola, bistveno osnovana na ročnem (telesnem) delu kot temelju izobrazbe; kot pripravnica za razne praktične poklice bi bila taka šola enostranska kakor je enostranska današnja učna šola, ki je pripravljalna organizacija za izključno duševno delo; taka delovna šola bi izgrešila svoj smoter kakor ga je izgrešila današnja šola, koje uspehi nas ne zadovoljujejo. Kot za sluga reformnega gibanja pa ostane za bodočnost povdarek telesnega razvoja in izvežbanje čutil, zlasti tipa in gibanja (roke), izraza in upodabljanja. To vse pa ni novo in so izrazili že stari; gibanje za delovno šolo je le pokazalo, da smo za omenjena načela sicer vedeli, a jih v resnici nismo uporabljali, da se nismo zavedali njihovega pomena, da za razvoj vzgoje in pouka nismo delali v njih intencijah. Polutemna zavest njih eksistence je zakrivila, da se nismo brigali za nje in tako zamenjali harmonično razmerje duhá in telesa; slepili smo sami sebe, ker nismo bili dovolj objektivni. In s tem spoznanjem pada steber Herbart-Zillerske oficialne nemške pedagogike, ki je stala kot nezmotljiv in nepresegljivo dovršen vzor vzgoje. Rousseau in Pestalozzi prihajata zopet v modo preko Anglije (James, Spencer), preko Amerike (Dewey, Hall) in Rusije (Tolstoj). Delovna šola pa si lahko lasti zaslugo, da je shvatila vsebino starega problema jasneje in da odločneje stremi za njegovim uresničenjem. Tako ostane stremljenje današnjih reformatorjev naslednje: da pretvorijo današnjo šolo učenja in pravil v svobodno šolo individualne otroške voljnostne samodejalnosti v okviru delovne družbe enotnega samoupravnega razreda pod vodstvom in sodelovanjem neodvisnega učitelja.

Kaj torej hoče delovna šola?

Odgovorili smo že na to vprašanje: Delovna šola hoče nepretrgano in dosledno samodejalnega dela učencev, zaposlenih po njihovih zmožnostih; in to delo bodi, kolikor je smotreno in potrebno, tudi manualno.

Iz prejšnjih izvajanj sledi tudi, kaj oporekamo posameznim tipom delovne šole. Po treznem prevdanku prihajam k nazoru, da delovna šola nikakor ne zahteva novega vzgojnega načela; le gorečneži, ki so razkričali njeno notranjo silo in potrebnost ideje, so pretirano napihili njene smotre in izcimila se je za njo prava borba. Kaj pa ji je prineslo to bojevitost? Splošni glad in krik po reformah ter njihova resnična potreba. V ideji se je borila nakopičena nezadovoljnost z otrplo enoličnostjo zadnjega časa. A če oskubemo s tega ptiča pestro perje, nam oštane v rokah golo telesce: samostojno pojmovanje, praktično preizkušanje (= poizkus) in tehnično izvrševanje. Besede »delovna« in »tvorna« ne smemo razumeti dobesedno (kot izvirna tvorba, izvršena po spontani delavnosti, izrazu podedovane nadarjenosti) niti materialistično (kot privilegij telesnega dela), temveč le figuralno (kot harmonično zbujenje notranjih in gmotnih sil).

Imenoma je delovna šola nemško dete. In vendar je treba, da iščemo četudi skromno zibelko praktične vzgoje prej v Ameriki in v Angliji. Mi pa, ki ne znamo angleški in ne poznamo te literature, se vozimo na potovanja za sosedov kozolec, odtam se vračamo ter pomagamo hvalisati mnogo obljubujočo peno, ne da bi se belili glavo s temeljitejšim študijem. Kdor brez predsodka priznava, da se v življenju vse ponavlja in da je res mnogo misli, ki so bile že davno izražene in se v variacijah periodično ponavljajo, sodi o stvari skoroda tako, da zagrešujejo hipermoderni pedagogi zakrit plagiat, če skubejo zaslužne klasike, in da kvarijo živila, če razredčajo stare dobre misli z vodo in izdajajo ta produkt iz izposojene anglosaksonske esence za izviren izdelek.

Kar je pri nas dalo gibanju čar in priklenilo pozornost, je pač to, da je imelo tujezemsko znamko. Ne vemo še, kaj imamo dobrega — domače blago mora najprej v tujino in šele, ko se vrne priznavano in cenjeno, ga sprejemamo s slavo (Komenský!). Ne opajajmo se toliko s tujim, mladim vinom, če ne poznamo njegovega izvora in nasledkov, nego se zadovoljujmo z domačim. Naše šolstvo še oddaleč ni zgrajeno tako, kakor so ga imeli v mislih naši »pedagoški očetje«. Njihovi spisi so vir, iz katerega se lahko crpa še vedno dovolj žive vode; treba je le proučevati, treba je študirati zgodovino pedagogike in filozofije sploh in se ne bati historizma, nasprotno oni nas pouče in okrepe, odvrnejo nas od tratenja časa in energije ter obvarujejo pred lahkomiselnim, površnim precenjevanjem modnega, pogosto sejmskega blaga. Danes ne moremo pričakovati niti čudežev niti začetkov, kajti današnja doba nivelizuje duševni plamen

bolj ko preteklost. Ne bo pa nam na škodo, če se odpravijo nekateri pogledat tja »črez veliko lužo« . . . Slaboten je le ta, ki je izgubil vero vase!

Ne odsvetujem od poizkusov, če se ne vrše na račun mladine v masah ter pravim z apostolom Pavlom: »Vse poizkusite, a najboljšega se držite!« Prava metoda izobrazbe je poizkus, edini njegov kriterij svoboda. Izobraženemu učitelju ne bo težko, da ostane kritičen in zmeren napram vsakemu radikalizmu. Ne tratite energije, temveč požlahtnujte jo!

TONE GASPARI:

BESEDA O TELOVADBI.

Med najvažnejše dele vzgoje s posebnim ozirom na vsestransko čvrsto poganjanje telesnih moči, poleg gibanj duševnih svežosti, lahko uvrstimo telovadbo, zakaj »zdrava duša v zdravem telesu« je edina popolnost, za katero hrepeni človeški rod od prvih kulturnih pojavov do sedanjosti. Da se pa ta izrek tudi vsestransko uresniči, je treba v našo ljudsko šolo uvesti telovadbo, ki res odgovarja vsem načelom harmoničnega zdravja duše in telesa.

Solnčna perspektiva se je naši telovadbi odprla že z odredbo, da mladina lahko poseča dvorane telovadnih društev. Šola sama nudi v tem oziru veliko premalo; komaj se kri razmahne, telo razgiblje, že ugasne pičlo odmerjena ura, in predno otrok spet nastopi v strnjenih vrstah, mine tupatam teden dni, ali še več.

Misel pohajanja telovadnih dvoran je pozdravljanja vredna — vprašanje pa je, koliko ista telovadba brez nadzorstva pravih učiteljev zadosti načelom vzgoje in koliko naravnost ne nasprotuje.

Cilj pouka je vendar vzgojni — ne pa le mehanično ponavljanje predtelovadčevih vaj. Celo učitelji telovadbe sami težko slede cilju, zakaj, dasi kurzi po načrtu odgovarjajo namenom, vendar je še pri šolski telovadbi opazati veliko preveč mehaničnega dela, in to napravlja utis, da absolvent kljub tolikim semestrom ni še absorbiral tistega pravega, na kar naj bi naslonil vsako telovadno uro. Učitelji sami komaj zadoste glavnim težnjam, tem manj zmožni za to so narodni vaditelji, ali predtelovadci v telovadnih društvih. Otroku naj izlušči iz telovadbe svoje vrste lepoto, umetnost, ne pa izrabljanje predpisane učne snovi. V to pomagajo pa le učitelji sami, ki vodijo in nadzorujejo posamezne oddelke.

Društvene telovadne dvorane naj se tesno priklopijo šoli! Kakovost in količina telovadnega orodja ljudskih šol ni niti na povprečni višini:

vsaj le malokatera petrazrednica premore drog, kozla in nekaj primitivnega orodja. Pri tej telovadbi naj bo navzoč učitelj sam, ki pozna individualiteto posameznih. Nekaj ur smotrene telovadbe pod nadzorstvom učiteljevim doseže več, nego vsi večeri pri telovadnih društvih. Naše telovadnice ne odgovarjajo niti z eno besedo negovanju in utrjevanju zdravega telesa — zato (po možnosti v prvi vrsti na deželi) naj se uredi stik med šolo in telovadno društveno dvorano!

Z ozirom na gornji stavek pa sodim, da naj se telovadba v zaprtih prostorih (torej tudi v dvoranah) za otroke ljudskih šol omeji na minimalen čas — nasprotno pa ustvarimo v naši ljudski šoli, rekel bi: *potujočo telovadbo*. kateri odgovarja v največji meri telovadba na prostem, združena s športom in izleti. Sicer se je v tem oziru že nekaj storilo — mnogo ne, zakaj največkrat je šolsko dvorišče vse!

Ne tajim, gojenje take telovadbe bi bilo otežkočeno v finančnem oziru, ni pa neizvedljivo. Poglejmo prednosti, ki govore za:

Poglavitno je prosto gibanje v zraku, kjer se pljuča krepijo, vid bistri in sluh poostruje. Vse to je v zaprtih prostorih potisnjeno v ozadje in redkokdaj stopi v veljavo; v slabih prostorih pa celo sistematično omaguje.

Predstave se kopičijo. Ž njimi otrok lahko razpolaga pri realnih predmetih, kjer mu pomagajo do izrazitega mišljenja.

Natančno spoznavanje okolice; vsaj otrok vedno stremi za tem, da nerazrešeno ugane, nepoznano spozna.

Krasi si čut do lepote. Najlepše, kar je zapisanega v otroškem srcu, je ravno ogledalo, v katerem zre vse tisto, v knjigah opevano, z lastnimi očmi pred seboj vzrastlo ali oživiljeno. —

Ne pozabimo, da pri taki telovadbi vedno nehote združimo dobro s koristnim, ker nas pri tem narava sama sili k temu. Učna snov ostane pri potujoči telovadbi ista, le več izbire je. Zunaj se lahko nadomesti telovadno orodje, poleg tega pa lahko gojimo proste vaje, igre s petjem in tekmo. Prirejanje zadnjih treh bi jaz v naših zaprtih prostorih sploh odsvetoval.

S tem postopanjem izmenjamo suhoparno atletično telovadbo z zanimivo *igrajmočo*.

To je seveda le misel k preureditvi telovadnega pouka.* Vsekakor pa moramo skrbeti, da se otvori kurze o počitnicah tudi za telovadbo, pozneje pa en zavod v Jugoslaviji za vzgojo učiteljev telovadbe.

* Podrobni učni načrt v tem smislu sestavlja Ivan Michler, učitelj na Vrhniki.

IZ ŠOLSKEGA DELA.

FR. KARBAŠ:

Kako poučujem zgodovino v sedanjem času.

Državoznanstvo.

Kdo je gospodar naše države?

Njegovo gospodarstvo je zelo obširno. Zato je razdeljeno v več zadev. Še gospodarstvo vaših staršev je tako obširno, da ne morejo oče voditi vsega, in del gospodarstva oskrbujejo mati. V tako velikem gospodarstvu kakor je država, je še veliko več in bolj obširnih zadev. Te zadeve se imenujejo: pravosodje, zunanje stvari, trgovina in industrija, prosveta, promet, javna dela, notranje stvari, finance, pošta in brzojav, vojskain mornarica, poljedelstvo, verstvo, prehrana in obnova, socialna politika, gozdarstvo in rudarstvo, priprava na ustavotvorno skupščino, zenačenje zakonov, narodno zdravje. (Se napiše in razlaga, kaj vsaka zadeva pomeni).

Vsako teh zadev izroči regent Aleksander svojemu namestniku, ki ga imenuje za ministra. Minister ima voditi vse delo, ki spada k njegovi zadevi in paziti, da se vrši vse zakonom primerno. Za to je odgovoren državnemu veču. Kdo pa je državno večje? To so možje, ki smo jih izvolili zato, da sodelujejo pri določitvi zakonov in pomagajo gospodariti državi in državljanom v prid. Takih mož voli Slovenija 32. Načelnik vseh ministrov se imenuje ministrski predsednik, njegov namestnik, ministrski podpredsednik.

Med naštetimi zadevami smo imeli tudi pripravo na ustavotvorno skupščino. Kaj je to ustavotvorna skupščina? Ustava, to je način gospodarstva v državi. Ali gospodari vladar sam, ali mu pomaga poleg ministrov vso ljudstvo s svojimi poslanci. Ustavotvorna skupščina so možje, ki so prišli skupaj, da določijo, kako se bo v državi gospodarilo. Namesto ustavotvorna skupščina se tudi reče konstituanta. 1. marca so se sešli naši poslanci v Belgradu.

Večkrat se snidejo vsi ministri in se pod vodstvom ministrskega predsednika posvetujejo o svojem delovanju. To posvetovanje se imenuje ministrski svet. Zakaj ministrski, zakaj svet? Kadar je treba odločitve radi kake posebno važne zadeve, pride vladar sam in vodi posvetovanje. Tako posvetovanje se imenuje kronski svet. Zakaj kronski?

Gospodarska lestvica, kako se v državi vodi gospodarstvo od najnižje do najvišje stopnje je: gospodar in gospodinja doma, župan in občinski zastop v občini, okrajni glavar in okrajni zastop v okraju, deželna vlada in pokrajinsko večje za Slovenijo, državno večje, ministrski svet, regent Aleksander za vso državo.

Čemu pa je skupno gospodarstvo, lahko bi vsak za se gospodaril? Zelo potrebna je skupnost, ker imamo vsi skupne zadeve in skupne zahteve. Že v občini imamo vsi skupno skrbeti za občinske ceste, šolo, cerkev in reveže.

Občinske volitve.

Uprizorimo volitev v občinski zastop za občino Hajdin. Učence razdelimo v tri razrede. Vsak učenec dobi volilni listek. Izberemo kandidate in protikandidate iz vsakega razreda. Na to se imenuje komisija in slednjič se vrši volitev. Odborniki izvolijo župana.

V krajni šolski svet pošlje občina svoje zastopnike.

Vzroki svetovne vojne.

Ravnokar minulo vojni imenujemo svetovno vojno. Zakaj? (ker so se narodi vsega sveta udeležili te vojne). Imenujemo jo tudi gospodarsko vojno. Zakaj? (ker je šlo vojskujočim narodom za gospodarske koristi.) Kaj so gospodarske koristi? Gospodarske koristi naroda so: 1. da lahko narod v tuje dežele proda, kar ima v taki obilici, da ne more sam porabiti. To prodajanje v tuje dežele se imenuje izvoz blaga. 2. da narod tisto, kar potrebuje in ne more doma pridelati, po kolikor mogoče nizki ceni kupi in dovaža. To kupovanje se imenuje uvoz blaga. Velike države rabijo obširen uvoz in imajo tudi mnogo blaga za izvoz. Priskrbijo si dežele, v katere izvažajo svoje pridelke in iz katerih lahko dovažajo svoje potrebščine. Za to so si prisvojile vse velike države izven domovine velike pokrajine, ki jih rabijo za svoj uvoz oziroma izvoz. Zagospodarile so tem deželam, ki jih imenujejo kolonije. Anglija jih ima, Francoska, Nemška, Italija in druge.

Nemčija se je zadnji čas gospodarsko zelo razvila in je hotela zavladati nad vsem svetom. Prišla je v nasprotje z drugimi narodi in izbruhnila je vojna. Vzroki svetovne vojne so:

1. Gospodarsko nasprotje med Anglijo in Nemčijo, ker je hotela Nemčija Angliji kratiti neomejeno gospodstvo na morju.

2. Gospodarsko nasprotje med Francijo in Nemčijo, ker je Francija nalagala svoj preobilni denar v Turčiji z zidanjem železnic; a Nemčija jo je hotela izpodriniti iz Turčije, da bi sama lahko tja vozila svoje izdelke in si od tam dovažala živila.

3. Sovraštvo med Nemčijo in Francijo, nastalo vsled tega, ker je morala Francija l. 1870/71 po izgubljeni vojni odstopiti en del svojega ozemlja Alzacijo in Loreno Nemčiji. Francija je koprnela po osveti.

4. Gospodarsko nasprotje Avstro-Ogrske in Nemčije napram Ruski zaradi Balkana. Ruska je hotela imeti na Balkanu prvo besedo kot slovanska država pri jugoslovanskih narodih in kot nasprotnica Turčije.

od katere je zahtevala prosto pot iz Črnega morja. Avstrija in Nemčija sta hoteli imeti Balkan odvisen od njiju, da imata tudi tu prosto pot za izvoz in uvoz.

5. Umor nadvojvode Franca Ferdinanda in soproge ni bil pravi vzrok vojne, kakor so to časopisi trdili, ampak le končna iskra, ki je že pripravljeni vojni požar unetila.

Razvidno je, da so bili vsi vzroki izbruha vojne, izvzemši maščevalnega vzroka Francije napram Nemčiji, gospodarskega značaja. Zato se ta vojna imenuje tudi gospodarska vojna.

Med vojno je še prišel pohlep avstrijskih sosedov po deželah avstrijske monarhije, katero so nasprotnne države že v začetku vojne obsodile na razpad. Ti vzroki so dovedli Italijo in Rumunijo k vstopu v vojno.

Slednjič se je nemškimi nasprotnikom pridružila še Amerika, da kaznuje Nemce za kruti način bojevanja s podmorskimi čolni.

Nemčija je imela kot zaveznike Avstrijo, Bolgarijo in Turčijo, a kot nasprotnike skoraj ves svet: Anglijo, Ameriko, Francijo, Rusijo, Japonsko, Portugalsko, Belgijo, Srbijo, Črno goro, Italijo, Rumunijo, Grško in še mnogo drugih držav.

Ta boj se je tako končal, kakor se je končati moral. Močnejši nasprotnik je premagal slabejšega. Zmago je odločila Amerika, ki se ni podala v boj iz pohlepnosti po tuji zemlji, ampak iz človekoljubja, da pomaga do veljave načelom pravice, enakopravnosti in prostosti vsem, tudi majhnim narodom. Zdaj se posvetujejo zmagovalci v Versaillesu pri Parizu, kakšen mir bodo narekovali Nemcem, da bo začetek trajnega miru.

Svetovna vojna, osvoboditev Jugoslovanov, Čehoslovakov in Poljakov. Ruska revolucija. Mirovna konferenca.

Zmagoslavno kot nekaj Napoleon so Nemci prodirali v sovražne dežele, pa tudi v Belgijo, ki se ni nameravala udeležiti boja. Velik del Rusije, Belgije, velik del Francoske, pozneje tudi Rumunije, vsa Srbska, končno tudi velik del Italije so bili v nemški oblasti, ki tudi svojim zaveznikom ni prizanašala, ampak jim je vsiljevala svojo voljo. Avstrijec, Bolgar in Turek je bil brezpogojni sluga nemških vojnih načrtov. Ako si je mir želel kateri izmed njih, se ni smel potegovati zanj, ker je Nemčija upala, da si s končno zmago pribori svetovno nadvlado. Nemški nasprotniki so imeli preračunjeno, kdaj jim bo mogoče poraziti nemško vojaško moč. Rusi pa niso mogli vstrajati do tedaj. Notranji nemiri so jih prisilili, da so se odpovedali nadaljnem boju in sklenili v Brest-Litovskem za Nemčijo zelo ugoden mir. Tedaj je bila Nemčija na višku

svoje slave. Zelo skrčena Rusija je postala republika. Od nje so se ločili Poljaki z namenom, si ustanoviti novo državo v zvezi z do tedaj avstrijskim in pruskimi Poljaki. Od Rusije so se ločili tudi Malorusi ali Ukrajinci. Ustanovili so si svojo državo Ukrajino. Brest-Litovski mir je privedel Rumune v položaj, da so morali skleniti mir. Tudi za nje je bil mir v Bukareštu zelo neugoden. Nemčija je upala, da Rusiji in Rumuniji slede drug za drugim ostali sovražniki. Mislija je, da bo sklepala poseben mir za posebnim mirom in si ob vsakem pridobila obile koristi. A prišlo je drugače. Amerikanci so prišli francoski fronti na pomoč in jo ojačili, da je lahko potiskala Nemce nazaj. Tudi fronta na Balkanu se je jela umikati. Na Bolgarskem so prišli na površje ljudje, ki so bili zoper zvezo z Nemci. Sklenili so mir, odstavili kralja in razglasili republiko, to se pravi ljudovlado brez kralja. V avstrijski armadi se je širila mržnja proti nadaljni vojni in koncem meseca oktobra so avstrijski vojaki zapustili svoje postojanke in šli domov.

Avstrija je razpadla na več delov. Slovenci, Hrvati in Srbi so rekli: Mi se pridružimo kraljevini srbski in tvorimo Jugoslavijo. Čehi in Slovaki so izjavili, da so Čehoslovaška republika. Tudi Ogrska se je razglasila za republiko. Osamljena nemška Avstrija bi bila sprva rada ostala v zvezi z Jugoslovani, da še nadalje izvršuje svojo nadvlado, pa končno se je tudi izjavila za republiko, del nemške republike. Da, tudi Nemčija je postala republika. Cesar Viljem, ki je sanjal o svetovni nadvladi, je bil odstavljen in je zbežal na Nizozemsko. Mogočnež, pred katerim je štiri leta trepetala vsa Evropa, je prosil za utočišče. Nizozemska mu ga je privolila. Tam se zdaj pokori za svoje slavohelepe.

Nemška ljudska vlada, ki je stopila na Viljemovo mesto, je zaprosila za premirje in mir. Tako se je končala najgrozovitejša vseh vojn. Sedaj se posvetujejo v Versaillu pri Parizu zastopniki zmagovitih dežel, kako bodo uredili mir, da bo trajen. To posvetovanje se imenuje mirovna konferenca. Mirovna konferenca namerava urediti zvezo narodov, ki bo preprečila v bodoče vsako vojno. Spori se bodo poravnali pri mednarodnem sodišču, ki bo razsodilo mesto orožja. V blagor vsemu ljudstvu je želeli, božjega blagoslova in najboljšega uspeha tem zborovanjem, da izostanejo v bodoče grozote vojn. Po končanem posvetovanju pokličejo premagane države in jim narekujejo, kaj imajo storiti v dosegu miru.

Konečno je zanimivo primerjati glavnega povzročitelja te vojne Viljema z najbojevitejšim možem prejšnjega stoletja Napoleonom. Pri Viljemu vidimo sorodno stremljenje kakor pri Napoleonu. Oba sta menila v brezmejnem častihlepju nadvladati ves svet. Nekaj časa jima je šlo vse po sreči. Moč se jima je razvila do izvanredne višine, a nato je

prišel preobrat s popolnim polomom. Samota je dala Napoleonu sedaj pa tudi Viljemu priliko, pokoriti se za neomejno častihlepje.

Napoleon je umrl na otoku Helena in časopisi poročajo, da name-rava mirovna konferenca poslati Viljema na samotni otok.

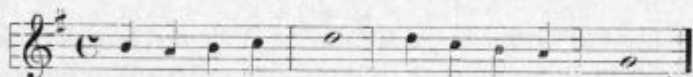
Komur je dana moč, čuvaj pravico slabih in služi nesebično pravici, da mu kakor Wilsonu najlepša zavest oslaja življenje.

R. GOBEC:

Glaskovanje v prvem šolskem letu.

Glas a. a) Neki deček, Jožek mu je bilo ime, je posebno rad jedel jajčko. Pa še rajši je imel, če so mati jajčko strli v mleko in zmešali z moko, pa spekli na masti. Kateri od vas je že tako jedel? (To je »šmarn«.) Ja tudi Jožek je rad jedel »šmaren«. In ker je bil lepo priden in je vse lepo ubogal, kar so mu doma ali v šoli rekli, so pa mati neko nedeljo napravili »šmarn« (pečenjak). Jožek se je igral zunaj pred hišo in vedno hodil vpraševat mtaer, če bodo že skoraj šli jest. Mati so še pa čakali na očeta, ki še niso prišli iz cerkve. Jožek je stal pri hiši in gledal v ponvico, kjer je bil »šmarn«. In mati so mu dali kosček, da pokusi. — »A, kako je to dobro!« je rekel Jožek, ko je pokusil. Učitelj potegne z gesto spredaj navzdol, ko izgovarja gornje besede. — Kako je rekel? (A, kako...) Recite vsi tako! Kaj je najprej rekel? (a) Če se čemu čudimo, tudi nečemo a a... Ste že kdaj tako rekli? Kdaj pa? (A, kako je to lepo! Itd.)

b) Sedaj pa še bom jaz enkrat rekel a. Glejte na moja usta! A.... Sedaj pa vi tudi! Poskušajte takole s prstom (kazalcem), boste videli.

V šo - lo ho - di rad, do - kler si še mlad.
a a a a a

kako široko odprete usta. Učitelj kaže in giblje s prstom gor in dol. Pridi sem in tu reci a! Vidite, kako široko ima usta odprta! Sedaj bom pa jaz njegovo glavo narisala in usta, ki pravijo a. Kaj pravi ta-le? (a) Sedaj bom pa samo njegova usta narisala. Kaj pravijo ta usta? Kdo še hoeč narisati usta, ki pravijo a? ○

c) Reci a prav glasno, prav tiho. Vsi! Reci a prav na dolgo, na kratko! Recite vsi a in držite tako dolgo, da bom z roko tako napravila. — Pri tem se z roko vleče po zraku in se potem naglo ootegne, da vsi naenkrat utihnejo. Na kratko!

d) Tablice 1, 2, 3! - Kamenček! Rišite vsi taka usta, ki pravijo a. Kdor zna tega dečka narisati, ga tudi lahko. Učitelj hodi okoli in vpraša tega ali onega: Kaj pravi ta deček?

Tablice pod klop!

e) Sedaj pa bomo **a** peli ravno tako, kakor smo se učili: V šolo hodi rad... Pojmo najprej enkrat tisto, potem pa **a**. Se poje. Kitica se je obravnavala že prej.

f) Jaz pa še vem za ime, kjer tudi slišimo **a**. Tebi je ime **A-nica**. Kateri glas ste slišali najprej? (**a**) Druge besede: **Alojz, angel, miza, a**, ti si tudi bil! **A** nočem! (Stavkom se da pomen).

Glas **e**. a) Mali Jakec je hotel prestrašiti svojo sestro Ivanko. Obšel je očetovo suknjo, djal velik očetov klobuk na glavo, ki mu je šel čez ušesa in tako je s palico v roki priropotal v sobo. Ivanka je pa takoj vedela, kdo je in mu je rekla: »E, kaj boš ti!« Kako mu je rekla? Recite še vsi!

b) Kaj slišimo najprej? (**e**) Recite vsi! (Usta so široko raztegnjena.) N. pridi sem in reci tu **e**, da bodo vsi videli, kako ti usta odpreš. Sedaj ga bom pa narisala. Kaj pravi ta? (**e**) Recite še vsi tako in primite tako. le s prstmi, kako odprete usta. Se zgodi nekolikokrat.

c) Sedaj bom pa samo usta narisala. ○ Kaj pravijo ta usta? (**e**) Tablice. Narišite dečka, ki pravi **e**. Potem usta. Kdo zna tukaj na tablo narisati usta, ki pravijo **a**? Kaj pravijo ta usta (**e**), kaj ta? (**a**) —

d) Se poje gls **a, e** po melodiji: »V šolo hodi rad...«

e) Izgovori **e** dolgo, kratko, glasno, tiho (kakor pri **a**).

f) Besede z glasom **e**. Kako je tebi ime? (**Emica**) Vidite tu tudi rečem **e** (**Emica**). Recite vsi. Kje še slišimo **e**? (**ena, Elica, ne, E** pojdi proč!)

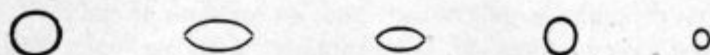
Glas **o**. a) Manica pride malo prej iz šole. Mati se začudijo: »O, kaj si že tu!« [Druge točke glej pri obravnavi glasov **a** ozir. **e**]. Usta **O**.

Glas **i**. Poznam majhno deklico, Metko, ki ima zelo rada mucike. Če vidi kje kakšno mucu, reče: »I, muciko!« (potrebne geste ne smejo izostati). Dalje slično kekor druge točke. ○ Primerjanje z drugimi znanimi glasi.

Glas **u**. Kratka ponova drugih glasov na slikah. Reci **a** (**e, i**) prav glasno! Ker lahko **a, (o, i)** prav glasno rečemo, so to glasi. Reci ta glas (se kaže na usta (risana) itd.)

Povest. Tonček je kaj rad slikal po loncih. Če so mati kuhali, se je pač vedno motal po kuhinji in vsak lonec je pregledal, kaj je notri. Če bi bilo kaj za lizat. Enkrat so pa mati kuhali slite in ko so bile kuhane, so jih postavili vstran. Tonček pa pride in ko vidi sladke slive, seže kar v lonec. Pa hitro je potegnil roko nazaj in kričal: »U, kako to peče!« (se kaže) .Dalje kakor zgoraj!

Glasovna tabela.

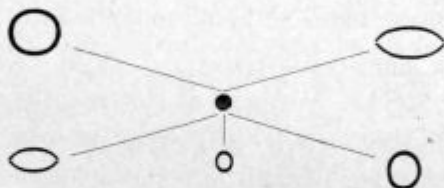

Glas **m**. Jožek je rad jedel kruh. Nekoč je stal pred hišo in g. učitelj je šel mimo. Jakec je imel polna usta kruha in ni mogel glasno pozdraviti. Samo odkril se je. In ko so ga g. učitelj vprašali, kaj dobrega jé, ni mogel govoriti, samo momljal je: »**m, m!**« Kako je momljal? Vsi!

b) Artikulacija. Momlajte še enkrat in potipajte usta. (Učitelj podrži nekaterim ogledalo). Usta so zaprta. Izpregovorite ta glas še enkrat in zaprite nos. (ne gre). Vidite, ta glas pride skozi nos, če pa nos zapremo, ne slišimo ničesar. Zaprite ušesa! Se sliši samo debelo momljanje.

c) Vaja v izgovoru. Izgovor na dolgo, zelo dolgo (učitelj da z roko znamenje konca) kratko. Se poje.

d) Zveza novega glasu z znanimi. Glej sliko. Za novi glas je pika. Učenci sami narekujejo glase, ki jih že poznajo, učitelj riše.

Tu, kjer je pika, boste vedno rekli **m**. Glasi se kažejo križem, učenci govorijo.

Sedaj pa drži **a** tako dolgo, da bom jaz prišla po tej črti do pike. Tu boš pristavil **m**. **a—m**. Istotako **o—m**, **u—m**, **e—m**, **i—m**. Narobe **m—a**. Kaj se sliši, če zvežemo oba glasa (**ma**). Sedaj bomo pa dvakrat zaporedoma zvezali (**ma-ma**). Istotako: **mu**. Kdo pravi »**mu**«. (Krava). Kje še slišimo »**mu**«? (muca, muc; muc). Še enkrat, kako pravi krava? (**mu**) To napišem. Učitelj napravi ležečo črto. Kolikokrat bom pokazala na to črto, recite »**mu**«. Kateri glas slišite najprej? Za **m** bom napravila piko. Kaj boste rekli tu? (**m**) Kaj slišimo potem? (**u**) Tu pa bom usta narisala, ki pravijo **u**. . o Se čita naprej in nazaj.

Glas **r**. Kateri od vas pa je že gledal mačko, ko spi. Kako se drži? Prednje noge podse. Vsi kažejo. Pa včasih »prede«, če spi. Kdo jo je že slišal? Kako pa pravi? Da (če otrok ne zadene »**r**«) ali pa tudi takole: **rrr, rrr** ... Poskušajte!

Veste, kako jo otroci oponašajo! Pravijo:

Drvv prineso, drvv prineso,
kurro bom, kurro bom.

Držite vsi takole roke spredaj in predimo.

Torej kako mačka prede? (r)

Druge točke slišimo kakor pri m.

Glas l. Se poje znana pesem. Potem z »la, la«. Kaj smo sedaj vedno pravili, ko smo peli? (la) Recite vsi! Kaj slišimo najprej, če rečemo »le«? (l) Vsi! Potipajte s prstom, kje je jezik (na nebu za zobmi). Glej druge točke gori.

Glas z. Izprehod na vrt. Učitelj opozori pri čebelnjaku otroke na brenčanje čebel »z«. (Glas prihaja iz prs) V razredu: Kako se sliši pri čebelah? Saj še veste, ko smo poslušali! (zzz..) Poskušajmo vsi. Dalje kakor pri glasu »m«.

Glas n. Prej na dvorišču sem videla, da je učenec tovariša potisnil. Oni pa ga prej ni videl in se je malo ustrašil, pa mu je malo jezen rekel: »No!« Kateri od vas je že tudi tako rekel? Kdaj pa? — Kaj slišimo najprej, če rečemo no? Itd.

Glas š. Kako mati našenejo kure? (š..) Itd.

Glas h. Kako napravimo, če nas v roke zebe. Pokaži! Pokažite vsi! (Denemo jih k ustom in huhamo vnje).

Glas v. Veter tuli v...v, Se nazorno pokaže.

Glas f. Pri vlakcu se sliši f, kadar piha. Ali pri sveči, če jo ugasnemo.

Glasu p, t, k, (nemi) Katere glase že poznate? Danes se pa bomo učili tri nove glase, enega, ki ga izgovorimo na ustnicah, enega na zobeh, enega pa tu zadaj (učitelj se prime z roko za goltanec). Najprej tukaj na ustnih! Glejte! Zaprite vsi usta in jih potem naglo odprite — pahnite! Se večkrat poskuša. Sedaj pa denite jezik na gornje zobe, takole In recite močno »t«! Učenci naj vedno z roko tipajo okoli usten, ker lažje izgovarjajo. Sedaj pa se primite tukaj za vrat in recite močno »k«!

Glasi b, d, g (zveneči) Katere tri dele smo se zadnjič učili? (p, t, k) Povej še enkrat tistega, ki ga na ustnicah »pahnete«! (p) Hočem Vam povedati glas, ki ga tudi na ustnicah izgovorimo, pa — rahlo: b Vsi! Sedaj pa tistega, ki ga močno »pahnete«. Kdor zua sam oba? Slično obravnava pri d, g. Glasi c, č, ž. Mali ptički kličejo c, c, c. večji že čivkajo č. Če žagamo, slišimo žžž, žžž. Žagajmo vsi: z roko in pravimo, žžž.

FRANC KARBAŠ:

Kako sem ponavljal skladnjo.

Vsi vemo, kako pomanjkljivo je znanje naših učencev vsled slabega šolskega obiska med štirimi vojnimi leti. Ta pomanjkljivost nam dela mnogo težkoč zlasti v slovniškem pouku.

V 6. razredu sem in upeljana imam Schreiner-Bezjakovo Jezikovno vadnico V. zvezek.

Točno po Jezikovni vadnici se ne morem ravnati, deloma radi pomanjkljivosti znanja, deloma, ker mi radi obširnosti snovi ne dostaje časa in želim o Veliki noči izstopivšim otrokom tudi nuditi neko pregledno celoto.

Ubrati sem moral svojo pot in kakšna je bila ta pot zlasti glede obravnave skladnje po Kernovi teoriji, podam v naslednjem.

Vsled ponovitve razločujejo učenci do dobrega govorne razpole. Posebno važnost sem pri ponovitvi polagal na glagol, določni in nedoločni, glagolove osebe, pomožni glagol in povratnik z nepopolnim pomenom.

Dosedaj smo se učili le o posameznih besedah, od zdaj vnaprej pa se hočemo učiti, kako se te besede vežejo med seboj, da nastane misel.

Kadar govorimo v slovnici o misli, jo imenujemo stavek. Kaj ste se dosedaj učili o stavku? Naštejte stavke! (Izmed naštetih stavkov se primerne napiše na tablo.) Kaj je vsak stavek? (misel)

Eno skupno lastnost vseh stavkov smo našli, to je, da je vsak stavek misel.

Zdaj pa hočemo še poiskati drugo skupno lastnost.

Učenci spoznajo pod učiteljevim navodilom, da ima vsak stavek določni glagol, med tem ko drugi govorni razpoli niso v stavku neobhodno potrebni.

Določni glagol p o v e glavni del v stavku izražene misli, zato se mu reče povedek. Poiščite v vseh stavkih povedek! Podčrtajmo v stavkih na tabli povedke! Berimo samo povedke! Določite jim osebo! T a o s e b a se kot del stavka imenuje osebek. Kaj je osebek v prvem, drugem stavku itd.

Glagolska oseba nam sicer pove, da nekdo izvršuje glagolovo dejanje, a dostikrat nam to ne zadostuje in moramo še izvedeti, kdo je to.

Beseda, ki nam pojasnjuje, kdo je glagolska oseba, se imenuje osebkova beseda. Poiščimo v vseh napisanih stavkih osebkovo besedo! Kako vprašamo po osebkovi besedi? (Z vprašalnico kdo? ali kaj? in določnim glagolom).

Povedek in osebek sta glavna stavkova člena, ker vsebujeta glavni del misli ali ogrodje misli, na katero se naslanjajo vsi drugi stavkovi členi. Nekaterikrat pa se zgodi, da je to ogrodje prešibko in rabi podpore. Takrat se pridruži tema stavkovima členoma stavkov člen, o katerem se hočemo sedaj učiti.

Imenuje se povedkovo določilo. Napišimo stavke, ki imajo kot povedek pomožni glagol! Berimo v teh stavkih povedek! (bom, je, sem itd. Razvidno je, da nam ti povedki od stavkove misli premalo povedo, da v teh stavkih ne moremo smatrati povedek in osebek za ogrodje misli, da ima povedek premalo v sebi in rabi njegova vsebina svoj dostavek. Poiščimo v vseh napisanih stavkih povedek in tisti dostavek, ki izpopolnjuje povedkovo vsebino. (bom pisal, je vladar, sem ubog.) Te besede, ki so tako

tesno združene s povedkom, da ima povedek svoj pomen šele v zvezi z njimi, se imenujejo povedkovo določilo. Poiščite v napisanih stavkih povedek in povedkovo določilo!

Glede pomanjkljivosti pomena so pomožnim glagolom sorodni glagoli ostati, ostajati, zdeti se, postati, postajati — in pa pavratniki: imenovati se, zvati se, klicati se.

Tvorite stavke s temi glagoli! (se napiše!)

Tudi ti glagoli povedo le polovičarsko podlago misli in rabijo spolnitev svojega pomena. Stavki, ki smo jih tvorili s temi besedami imajo tudi povedkovo določilo. Poiščite povedek in povedkovo določilo v teh stavkih z vprašanji! Kakšni stavki imajo povedkovo določilo? Katere stavkove člene ima vsak stavek? Kateri stavkov člen imajo nekateri stavki? Naštej glagole, ki rabijo povedkovo določilo! Koliko stavkovih členov smo se učili? Ti štirje stavkovi členi so najvažnejši. Brez povedka in osebka ni stavka in glagoli s pomanjkljivim pomenom rabijo povedkovo določilo.

Zdaj se imamo še učiti tri stavkove člene, ki so pa manj važni. Dva pojasnjujeta glagol, predmet in prislov, eden pa pojasnjuje samostalnik in se imenuje prilastek.

Spoznati hočemo najprvo one stavkove člene, ki pojasnjujejo glagol, predvsem predmet.

Naštejte glagole s popolnim pomenom in tvorite iz njih stavke! (Stavki, ki imajo predmet brez drugih postranskih stavkovih členov, se napišejo na tablo.) Določite v napisanih stavkih določni glagol oz. povedek, osebek, osebko besedo! Podčrtajte tiste besede, ki niso ne povedek, ne osebko beseda! Pomislite, kateri stavkov člen pojasnjujejo! Vprašajte po njih!

Vidimo, da pojasnjujejo vse podčrtane besede določni glagol. Te besede imenujemo predmet. Povejte, zakaj je to predmet! Učili smo se o stavkovem členu, ki tudi pojasnjuje določni glagol. Kako se imenuje? Kakšne glagole pojasnjuje predmet? Kakšna razlika je med povedkovo besedo in predmetom? Koliko stavkovih členov že zdaj poznamo? Kateri so najvažnejši? Kateri je manj važen?

O katerém stavkovem členu se bomo sedaj učili? (o prislovu).

Tudi prislov pojasnjuje glagol, a z ozirom na kraj, čas, vzrok in način. Naštejte glagole s popolnim pomenom! Tvorite iz njih take stavke, ki povedo a) kje se je to vršilo? b) kdaj? c) kako? č) zakaj? Primerni stavki se napišejo na tablo.

Poiščimo in podčrtajmo tiste besede, ki povedo a) kje? b) kdaj? c) kako? č) zakaj se je to vršilo? Vprašajte po njih! Te stavkove člene imenujemo prislovje.

Kateri stavkovi členi pojasnjujejo glagol? Učiti se nam je treba še en stavkov člen, ki pojasnjuje samostalnik.

Naštejte take stavke, ki bodo vsebovali samostalnike! Tem samostalnikom dodam lahko pojasnilo. — Dober gospodar gleda na svojo družino. — Naštejte slične stavke! (se napiše!) Poiščimo v teh stavkih samostalnik! Poiščimo besede, ki pojasnjujejo samostalnik! Vprašajmo po njih! Te besede so prilastki. Koliko stavkovih členov imamo? Naštej jih! Imenuj najvažnejše štiri!

Naštej mi manj važne! Kaj pojasnjujeta predmet in prislov, kaj pojasnjuje prilastek? —

Mislím, da je pri obravnavi najtežjega dela slovnice, skladnje, po Kernovi teoriji najbolj sigurna tukaj očrtana pot, ki poda otrokom najprvo le splošni pregled stavkove tvorbe in se v težkoče podrobnosti zlasti glede povedkovih določil spušča šele tedaj, ko je ta splošni pregled skladnjine snovi učenčeva duševna last.

RAZGLEd.

A SLOVSTVO.

Dr. Bogdan Derč: Dojenček, njega negovanje in prehrana. — Zal. Tiskovna zadruga v Ljubljani 1919. in izdala kot II. zv. Zbirke političnih, gospodarskih in socialnih spisov. — Cena 3 K.

Uredništvo je prejelo to knjižico s prošnjo, da blagovolimo »priobčiti v svojem listu spodaj navedeno oznanilo«. Tega pa ne storimo, ker nam je škoda knjižice, da bi govorili o njej s predpisanim besedilom, in škoda lista, da bi ponatiskoval take »oznanila«; povemo rajši o knjižici, kar smo zapazili kot lajki v njej in kaj nam je bilo pogodu.

Spis ima poleg predgovora, uvoda in konca naslednjo vsebino: Razvitek otroka. Negovanje novorojenčka. Hranitev dojenčka. Nekoliko o dojkah. Nenaravna hranitev. Mešano hranjenje. Bolezni dojenčka. — Vsa ta poglavja so obdelana s poznanjem gradiva in z ljubeznijo do stvari. Kot nestrokovnjaku se mi zdi časih, da je v njih preveč teoretiških zahtev, kakršne so pod današnjimi razmerami za praktično življenje utopija. To pa ne moti. Prevdariti moramo namreč, da je spis pač v prvi vrsti namenjen materam inteligenčnih krogov, kjer o negovanju dojenčkov v pretežni večini prevla-

duje ono isto napačno naziranje kakor v krogih nižjih slojev. Resnica pa je, da so dojenčki boljših rodbin navadno še na slabšem kakor dojenčki kmetjskih mater, ker je življenje teh sploh naravnejše. In večina naših nižjih slojev pripada kmetjskemu stanu. Kar bi bilo iz Derčeve knjižice za te matere posebno povdariti, je snaga. Ta pa ne le pri negovanju dojenčkov, nego tudi s splošno higieničnega stališča je treba za nje v tej smeri kar največ pouka in zgleda. Zgled pa je po deželj največkrat mogoč v učiteljski družini, pri učiteljici; zato priporočamo spis zlasti učiteljicam, materam in nemateram. Obrnimo se pač kakorkoli, vedno prihajamo na novo do stare zahteve: Med ljudstvo, iščite stikov z ljudstvom! Tako tudi v vprašanju splošne higijene in v vprašanju negovanja in odgoje onih prav malih. »Za obstoj svojega naroda, za svoj naraščaj, za svojo bodočnost se hočemo pobrigati, iztrgati jo smrti, boleznim iz krempljev! Z ljubeznijo in potrpljenjem hočemo ustvariti iz vsakega otroka celega, zdravega človeka, v svesti si, da tako na najboljši način onemogočimo vse naklepe sovražnikov, ki jih kujejo proti obstoju našega naroda. Saj vendar ni težko ljubiti take male stvarce, kot je novorojenček« — pravi dr. Derč.

Za pouk in razgovor o teh zadevah pa nudi Derčeva knjižica dovolj snovi, tako v teoretskem razglabljanju kakor tudi v praktičnih nasvetih. Kar v nji pogrešamo, je podrobna statistika o umrljivosti in splošnem zdravstvenem stanju pri nas doma; z njo bi postal spis važen narodno-socialni dokument naših razmer. — è.

Vladimír Levstik: Zapiski Tine Gramentove. Str. 264. Založila »Omlačina«.

Roman v obliki dnevnika. Kdor prečita te zapiske, bo moral neverjetno imajati glavo, kajti takih dnevnikov ne piše nobena deklica, še manj pa Tina, ki govori sicer mnogo, a tako silno silno pametno.

Glavni osebi sta Pavel, slikar, in Tina, pepelka, zavidna svoji sestrični Gini očarujočo ljubkost in lepoto. Najprej obožujeta Pavela Gino; a ko ta le z malomarnostjo sprejme za pristradani denar kupljene rože, umre Pavlu ljubezen v srcu; Pavel se približa Tini in ji postane svetovalec v njenem ubožtvu in njeni zapuščenosti. — Kmalu pa se mu obrne sreča in postane slaven umetnik. Gina obžaluje svojo prejšnjo malomarnost, a »ničesar ni bolj mrtvega od mrtve ljubezni«. Pavel se sicer ustavlja novi ljubezni, a med možem in ženo ni prijateljstva brez ljubezni. Tako postaneta Pavel in Tina srečna zakonca, potujeta po Italiji in si korečno ustanovita srečno domovanje na lašni zemlji v planinskem rajju. Med tem pa je tudi Gina že srečna profesorjeva žena. —

Povest je brez zapletajev pa tudi osebe brez posebnih potez; le vse so tako silno pametne. Ves roman je poleg vse preveč osladen; saj od poljubov kar mrgoli, da o opisu kopanja sploh ne govorim.

Dr. S.

Mlada Jugoslavija. — 3. in 4. štev. — Zadnjič smo v svojem poročilu o 1. in 2. števu tega mladinskega lista rekli, da bi radi videli, če bi nam list prinašal tudi zapiske iz politične aktualnosti. Po pregledu naslednjih dveh števil, ki sta izšli med tiskom tega našega predloga, ga moramo preklicati, ker se že obe ti dve številki pečata s politiko. O priznanju naše države, o agrarni reformi, o narodno-gospodarski ureditvi bivše Srbije govori 3. štev., 4. pa je

posvečena zvezi narodov. — Še enkrat: I.e zakaj naj izvedo o vseh teh prepomembnih naših domačih in svetovnih dogodkih le slovenski otroci bivše Koroške? Zakaj ne bi se v vse šole na Slovenskem uvedel ta list? Ali so drugi naši mali manj potrebni časopisa, ki jih obvesti o vseh teh aktualnostih? Ali pa so za ostale šole po Slovenskem še dobre in predobre stare čitanke in berila? — To so vprašanja, ki jih ne stavimo iz kakih reklamnih nagibov za Mlado Jugoslavijo, marveč zato, ker se nam zdi potrebno in prepotrebno, da zdramimo v šoli z decos ves narod in ga krenemo na pravo pot. Torej!

F. Kranjc.

»Zvonček«. List s podobami za slovensko mladino. Leto XX. — Z začetkom svojega XX. leta se nam je predstavil »Zvonček« v novi obliki. V taki, da pravim: Urednik Gangl, čestitam ti! — in zopet: Ilustrator Humeck, čestitam ti! Vsebinska se kosa z risbami, zato pa nas tudi motita tuji risbi na str. 21. in 26. Želeli bi, da list ne prinašal med ostalo lepoto še takega, ker drugače ne bomo mogli verjeti uredništvu, ko pravi svojim prijateljem: skrbeli bomo za lepo in bogato vsebino, ki jo hočemo kot tečno in zdravo duševno hrano vestno podajati v prikupni, lepi posodi. — Pa brez zamere za to opombo! — è.

»Sokol«. Glasilo Slov. Sok. Zveze. — List je sicer glasilo izvenšolske strokovne zveze, mislimo pa, da bi šolam ne škodilo, če ga naroče, kajti za vsakega učitelja telovadbe je potrebno, da pozna praktično telovadbo, o kateri list govori; in učitelj telovadbe je pač vsak učitelj na naših ljudskih šolah. — »Sokol« izhaja v mesečnih zvezkih na 32 straneh. — Last in založba Slovenske Sokolske Zveze. — Vseletna naročnina 12 K; posamezne številke po 1 K 50 v. Na naročilo brez istodobno poslani naročnine se ne oziramo.

B ČASOPISNI VPOGLED. *)

a) Članki teoretske vsebine:

Učiteljišče (F. Fabinc v S. U.); pišec zastopa mnenje, da se moramo s sta-

* Kralice: S. U. — Slov. Učitelj; N. — Napredak; N. V. — Nastavni Vjesnik; K. Komenský; Č. U. — Ča; sopisni učitelek; Sch. A. — Schaffende Arbeit.

novskega stalšča orientirati pri preosnovi učiteljskih v Nemčiji in ne smemo želeti, naj b. se Jugoslavija v tem oziru orientirala proti zapadu. — Nove šolske knjige (Fr. Bevk v S. U.) je teoretsko-praktični ključ umetnika po pravih knjigah za osnovno šolo — Šolski program (Hornich v S. U.) obravnava poglavja: Šola ni strankarska, ampak ljudska zadeva; naloga šole; država in šola; enotnost ali različnost šol; potrebne zahteve države; oskrba; vzgojni zakon; enotnost učiteljstva; šolski činitelji; šola in cerkev; naravna morala; ločitev šole po veroizpovedanjih. — Mladina v pubertetni dobi (R. Pečjak v S. U.); v nadaljevanju se obrača pisec proti Spencerju in njegovim praktičnim učencem in zastopa zahtevo, da se Evropa mora otresti egoistično - materialističnega naziranja. — Naše narodno uzgajanje (N.) govori v prilogi dosegi internacionalne vzgoje; za to pa je potrebna predvsem narodna, ki bodi estetska; za njo moramo preiskati v našem narodnem in občem življenju, kar je v njem slovanskega in to prenesti v vzgojo. — Državljanstvo vzgajanje (dr. F. Hrgy-Mandić v N.) so predlogi, ki se opirajo najbolj na Foersterjevo »Staatsbürgerliche Erziehung« in na Kerstensteinerjevo »D. Begriff d. staatsbürgerlichen Erziehung«; o Foersterjevih predlogih pa poroča po Heppovi »Die Selbstregierung d. Schüler«. — Umor nakon šolskega rada (St. Tomić v N.) je črtica z eksperimentalno-pedagoškim ozadjem. — Zakladni proky svetovéhó názoru T. G. Masaryka (Fr. Goty v K.) — O škole a kulturních ústavěch v Česko-slovenském státě (K.) je posnetek govora, ki ga je imel o tem predmetu na shodu Mladé generace Č. St. D. v Měšt'anskí Besedi državni minister šolstva dr. Fr. Drtina. — Zákon o organizaci lidových kursu občanské výchovy (K.); gl. pod »To in ono«. — Program ministra školství (K.) je Habrmanov program. — Nравнá výchova ne školách Francoských (Fr. Merta v K.) podava tukaj v uvodu zgodovinski razvoj uravnave pouka na Francoskem. — Reforma manžel-

skeho prava (Stříbrny v Č. U.) — Zur Erneuerung unseres Schulwesens (J. Blau v Sch. A.) obravnava: Notranja izpopolnitev šole na podlagi domačije in narodnosti; šolske oblasti in učni načrti.

b) Članki iz šolskega dela:

Pouk slabonadarnjenih otrok (A. Lebar v S. U.) obravnava v 3. št. pisanje in risanje. — Sliepi konj (A. Tunkl v N.) je kritična obravnava tega berlinske sestavka v hrv. »Čitanki«. — Tomica (J. Radošević v N.) je črtica iz otroškega življenja. — Prinosi k dinamični tekučina (dr. Dvořak v N. Vj.) — Tamo amo po školskim knjigama (M. Janjanin v N. Vj.). — Jak jsme oslavili Masarykovo narozeniny ve třídě elementární (K.). — Sbírkky kreslířských kabinetu (Č. U.) je miglaj praktičnega navodila za ustanavljanje takih šolskih muzejev. — Einiges über die Zinseszinsrechnung (G. Klaus v Sch. A.) D. Sprachunterricht (K. Linke v Sch. A.) obravnava glagolske časovne oblike. — Neugestaltung des Rechenunterrichtes (R. Srb v Sch. A.) temelji na načelih: abstrakcija se mora umakniti konkretiziranju, tako izvršitve zmožna ideja, ki budi zanimanje otrok in se ustvarja stvarno sodelovanje, ki je podlaga golo računskemu; na ta način se pogloblja stvarni krog in se pridobiva vaja za računsko spretnost.

c) Članki iz šolske zgodovine:

Šezdesetgodišnjica Františka Krejčičija (A. T. v N.).

C. TO IN ONO.

Psihologija in umetnost poučevanja. (Odlomki iz W. Jamesa). »Motite se, če mislite, da se iz psihologije kot znanosti o zakonih duševnega življenja lahko izvaialo gotovi načrti, urniki ali učne metode za neposredno rabo v šoli. Psihologija je znanost in poučevanje umetnost in znanosti nikdar neposredno iz sebe samih ne rodé umetnosti. Znanost lahko le določa meje, med katerimi se uporabljajo pravila umetnosti, in katerih ne smejo prekoračiti oni, ki umetnost izvršujejo: v okviru teh mej pa imajo prosto reko. Umetnost poučevanja pa

se je razvila v šolski sobi iz iznajditeliskega duha in sočutnega konkretneza opazovanja učiteljevega. Pedagoška in psihološka sta konvergentni, nobena pa druga, podrejena; pouk mora biti s psihologijo v skladu. To pa ne velja le za posamezno učno metodo, nego se jih sklada lahko več s psihološkimi zakoni. — Če kdo torej pozna psihologijo, s tem še ni rečeno, da bi zato tudi dober učitelj. Da je lahko to, je treba posebne nadarjenosti, namreč finega takta in iznajdlivost, da pove in stori ravno to, kar je v trenutku treba reči in storiti. Ona iznajdlivost, ki učitelja usposablja, da učenca pridobiva in ga ne izpusti, ono fino razumevanje za dan, položaj, ki je začetek in konec vse umetnosti poučevanja, se nikakor ne dobiva iz psihologije. Ne psihološka pedagogika, marveč divinacija in opazovanje sta tu edini pomožni sredstva. In korist, ki jo daje psihologija, je prei negativna kakor pozitivna, iz česar pa ne sledi, da bi vzlic temu ne mogla biti velika. Kdor je psiholog, ve vnaprej v gotovih metodah, da so napačne, in se tako obvaruje zmot. Vrhega pripomore ta znanost učitelju, do jasnejšega razumevanja o tem, kar hoče. Predvsem pa postane samostojnejši in njegovo znanje raste, ko vidi, da metodam, ki jih je spoznal za praktične, tudi iz teoretiškega stališča ni mogoče oporekati. Vsak predmet opazuje z dveh strani, če lahko gleda v mehanizem njegovega duševnega postopka, pri tem ko uporablja zanj svoji takt in svojo divinacijsko zmožnost. Vsak učitelj naj bi res stremil za tem, da si pridobi tako, na indukcijo in analizo se naslanjajoče poznanje pčena. Za to pa mu zadostuje složen pregled o psihologiji, če je namreč pravilen; a tak se da vsaj tako rekoč na dlan. — Najmanj pa more biti učiteljeva dolžnost ta, da prsneva za psihologijo ali napravlja metodično in odgovornostno psihološka opazovanja. Razmerje učitelja namram otroku je povsem drugačno kakor je razmerje psihološkega opazovalca do njega, saj gre v prvem slučaju le za praktično etično nalogo, pri tem ko je opazovalčevo zanimanje teoretično in znanstveno. In zredi se lahko, da se začne dober učitelj smatrati za slabega, ker čuti da ni psihološki opazovalec. Naši učitelji na so že itak z delom preobložen, in kdor njihovo delo le za konec brez potrebe pomnoži, je se vražnik vzroja. »

P.

Enotna šola na Švedskem. Dne 11. maja 1918. je bil sprejet v obeh zbornicah švedskega državnega zbora nov šolski zakon. Nova šolska organizacija, ki vrtinja v šolski sistem praktično mladinsko šolo, je zmara ideje, da je ljudska šola osnovna šola (bottenskola), živa enotnost narodne izobrazbe. Razentega je nastopilo pri pred-

delu za zakon še dvoje načel: vzgojna naloga, da iz šole izstopivša mladina ne troi škoda na duši. In delovni interes, da se razvii vsaka sila na tor šču, ki ji najbolj prija. Država, družina in otroci so zainteresirani na tem, da se doraščajoča mladina dalje vzraja ter vodi do samostojnost; kjer niso tega zmožne družina in ekonomsko sile, pomagaj država. Praktična smer nadaljne izobrazbe prihaja do izraza v novem raznamovanju nadaljevalne šole (unrdomskola, nei fortsattningsskola); dosega je gotovo poljudnost in omogočila zakon. Če strmi mladinska šola, ne oviraje osebnostne vzgoje, po praktično-stanovski goitvi, ne sme vaieniška šola, na kateri sloni izrecna stanovska šola (vrkeskola), zanemariat vzgoje osebnosti in značaja.

Obvezna unrdomskola, ki sledi osnovni šoli (od 6.—12 leta), obseva dve, izjemoma tri leta s 360—540 urami. Ozraje se na krajevne razmere, se priključuje pouk vsakdanjemu spolu mladine. Ta nova nadaljevalna ca tvori prehod do vaieniške šole (15 in 16. leto), ki soriema rokodelsko, obrtno, trgovsko in gospodarsko mladino in jo šolske oblasti lahko označijo za obvezno. Vaienški šoli sledi prostovoljna izrazita stanovska šola (vrkeskola), iz katere se lahko prestopa v višje tehnične strokovne šole. Vzoredno z vaieniško in strokovno šolo so zraiate eno- ali večletne trgovske in gospodarske (gospodiniske) ali drugačne strokovne šole, ki jih lahko ustanovi občina.

Poleg te praktične vzgojinoizobraževalne smeri v šolstvu so v švedskem šolskem sistemu določene znanstveni izobrazbi posebne šole. Na šestletno osnovno šolo (folk-skola) se naslanja občinska srednja šola (kommunal mellanskola) s štirimi letnimi tečaji (13.—16. leto). Od tretjega šolskega leta osnovne šole se razentega odceplja še realna šola (real-samskola) s štirimi letnimi tečaji (10.—15. leto). Mellan- in real-skola se zaključujeta z izpitom realne šole. Po 14. letu je mogoč prestop v realno in humanistično gimnazijo s štirimi letniki, ki se vsaka zaključii (po dovršenem 18. letu) z zrelostnim izpitom (studentexamen).

Dosedanji švedski šolski sistem je imel holi znanstveno teoretiško smer, novi pa ga hoče napotiti na praktičnejšo, na tako, kjer se šola peča holi z življenjskimi posli. Vsel mladini, dečkom in deklicam, bodi odbrta pot v življenisko stališče, ki najbolj odgovarja njihovim močem in namenem; zato uua Švedska največ od svoje nove zgradbe nad osnovno šolo. Ministrstvo je predlagalo za praktične in tehnične šole posebno naučno oblast (överstyrelse); državaj zbor je odkazal vodstvo in nadzorstvo stanovskega izobraževanja posebnemu oddelku

narodnošolskega sveta. Kar je v načrtu teh šolskih preustrojev, bo dalo višji oblasti, solnemu kapitelu, šolskim skrbstvom, šolskim nadzornikom dovolj posla, če naj se izpolni to, ki jih stavi Švedska na svojo šolsko reformo iz leta 1918.

Potovalne osnovne šole. Kakor poročamo na drugem mestu, je zamišljen v predloži za naš novi šolski zakon sistem potovalnih osnovnih šol. Tak šolski tip nahajamo v tulem šolstvu zlasti v skandinavskih državah. Potrebo take uvedbe nasproti stalni šoli nam pojasni že sam pogled na oporaiski zemljevid Skandinavskega polotoka, zlasti njegove zapadne obali. A tudi naselbinske razmere se tamkaj ločijo od naselbinskih razmer po krajih, kjer ravnina in podnebje pospešujeta tvorbo vasi in vsic. Ljudstvo živi namreč raztreseno ob fiordih ali v ozkih, na dolgo razpotečenih dolinah. Da pa v krajih, kjer ni zadostnega števila otrok (določeno je 20) za ustanovitev stalnih šol, ne ostajajo ti otroci brez vsakega pouka, se ustanavljajo za ne takozvane potovalne šole, kakor jih imenujejo Norvežani, ali manjše osnovne šole jim pravijo Švedci.

Bistvo obojih je v naslednjem: Učitelj potuje od dvorca do dvorca in tam se zbirajo otroci bližnjih sosedov. Posebne šolskega poslopja ni, določena pa je za šolo posebna soba; prav tako je pripravljena za potovalnega učitelja (učiteljico, ki zlasti na Švedskem v večini prevzemajo ta posel) posebna opremljena soba. Tudi za hrano je preskrbljeno.

Letna šolska obveznost v teh ambulatorijskih šolah je različna; dočim obiskujejo na Norveškem šolo po 12 tednov na leto, obhodi učitelji na Švedskem v istem letu lahko 2—4 take šole, tako da je vobče šolska obveznost za te otroke dosti pod običajno šolsko obveznostjo. Temu razmerni so tudi učni uspehi, ker se poučujejo le najvažnejši predmeti, a duščaio se učencem vedno knjižice, da jih prebirajo in se izobražujejo sami. Kolikor pa zaostajajo ambulatorijske šole za stalnimi v učnem oziru, toliko jih — po sporočilih — nadkriljujejo v vzgojnem. Otroci, ki lo obiskujejo, ostajajo zaradi prevelike oddaljenosti od doma po ves teden pri šoli; tujci skrbje za nie kot za

svoje otroke, učitelj je v stalnem stiku z njimi in s starši najbližjih. Tako nudi taka šola sliko dobre in iskrene sosesčine, daje šolski napravi toploto in gotovost doma, ki prejema zobet svetlobe, katero šola razširja.

Iz teh ozirov je ambulatorična šola priporočljiva, da si lo moramo smatrati za za silno napravo. In taka ostane tudi pri nas, če se sprejme v novi šolski zakon. Potrebna je v mnogih hribovitih krajih in vse, kakor lo prevzemamo raiši kakor razne dosedanje ekskurende, ki so bile urejene nezadostno tako v učnem kakor v vzgojnem oziru.

F. Kranic.

Zakon o organizaciji ljudskih tečajev državljanske vzgoje. V 3. številu let. »Popotnika« smo sporočili, da je sprejelo nar. shromajd, v Prazi zakon, ki določa politično in državljansko vzgojo naroda. V naslednjem prinašamo besedilo tega zakona.

1. V vsem območju čehoslovaške države se priredje brezplačni tečaji za državljansko vzgojo, v katerih se vsemu narodu razklada o državnem ustroju, o narodovem sodelovanju v vseh državnih delokrožjih, o pravicah in dolžnostih državljanov.

2. V dosegu tega smotra se v vsakem kraju, kjer je bil dosedaj sedež okrajnega zastopa ali sedež županstva s samostojno politično upravo ustanove posebni odbori obstoječi z oseb z višjo izobrazbo, iz odposlancev izobraževalnih društev ter iz posameznikov dotičnega kraja in okolice. Ti odbori priredajo take tečaje v vseh občinah v okraju in so upravičeni ustanavljati v posameznih krajih svoje pododbore.

3. Stroški za prireditve takih tečajev se krijejo s prispevki mest in okrajnih občin, oziroma s prispevki mest s samostojno upravo. Občine so dolžne skrbeti za prikladne prostore, kjer se obdržuje pouk (zostilniški prostori so izključeni).

4. Organizacija in uprava teh tečajev ter njihovo nadzorstvo pripada pristojnemu oddelku ministrstva za šolstvo in narodno prosveto.

5. Ta zakon stopi v veljavo z dnem njegove razglasitve.

6. Izvedba zakona se poveri ministrstvu za šolstvo in narodno prosveto.

F.

Hranilnica in posojilnica „Učiteljskega konvikta“ v Ljubljani,

registrovana zadruga z omejenim jamstvom.

Zadružnik zadruga postane lahko vsak, kogar sprejme načelstvo. Delež 50 K se vplača naenkrat in se obrestuje po 5%.

Vstopnine se plača 2 K.

Hranilne vloge se sprejemajo od vsakega, če tudi ni zadružnik. Obrestna mera je 2%. Obrestovanje se pričinja s 1. in 16. vsakega meseca.

Posojila se dajo le zadružnikom na osebni kredit po jako ugodnih pogojih.

Informacije pošilja zadruga vsakomur franco, kdor vpošlje 25 h v znamkah. Na prošnje brez vpošiljatve navedenih znamk se principiuelno ne odgovarja.

Zadružni lokal je v Ljubljani, Frančiškanska ulica št. 6.

Uradne ure za stranke so izvzemši praznikov vsak četrtek in soboto od 1/2 5. do 1/2 6. ure popoldne.

Učiteljska gospodarska in kreditna zadruga v Celju

r. z. z. o. z.

naroča in plačuje za svoje člane gospodarske potrebščine, časopise, knjige, plačuje zavarovalnino itd. proti mesečnemu odplačevanju. — Sprejema vloge od vsakogar ter jih obrestuje po 3% za učiteljstvo že za ves dotični mesec, ako dojde denar vsaj do 5. dne v mesecu, sicer pa od 1. dne prihodnjega meseca. Sprejema tudi hranilne knjižice od drugih zavodov, ne da bi se prenehalo obrestovanje. Posojila se dajo zadružnikom na osebni kredit proti primernemu poroštvu, in sicer proti mesečnemu amortizacijskemu odplačevanju ali tudi na drug način, ki se določi spoznamno med prosilcem in načelstvom.

==== Pet deležev se obrestuje kot hranilna vloga. ====

Zadružni lokal: Celje-Breg štev. 26.

Za pjasnila se je obrniti na naslov: Učiteljska zadruga, Griže pri Celju

Za odgovor je pridjati 20 vin. v znamkah, sicer se ne odgovarja.

Čenjenemu učiteljstvu in slavnim okrajnim šolskim svetom priporočamo v obilna naročila vse predpisane šolske tiskovine po najnovejših vzorcih, najnovejše mladinske spise lastne in druge založbe, poštno in druge tiskovine za šolsko uporabo na ljudskih, obrtnih in meščanskih šolah, učne načrte, razne napise na lepenki itd. - Zahtevajte cenik, ki se pošlje brezplačno in poštne prosto. - Vsako leto izide „Ročni zapisnik“ z osebnim statusom in imenikom vseh šol po slov. deželah.

UČITELJSKA TISKARNA V LJUBLJANI

registrov. zadruga z omejl. zavezo
Frančiškanska ulica 6.

"Pelikan" Akvarelne in tempera barve,

Günther Wagner-jeve umetniške in najfinejše tehniške akvarelne

barve

prekašajo glede čistoče, sijajnosti, mešovitosti in trpežnosti vse dolejš znane izdelke.

: Najprikladnejša znamka za šolsko rabo :

**Günther Wagner-jevi
tekoči tuši**

prevladuje je svetovni trg!

Gospodom učiteljem risanja so na zahtevo napleski (namazi) in cenik na razpolaganje.

GÜNTHER WAGNER,
Hannover in Dunaj X/1.

Obstoja od 1838 l. — 40 odlikovanj.

